

Bullriga basar och kvittrande sopraner

En studie om socialt konstruerade könsrollers påverkan på vår
sångutövning

Linnéa Anerfält

Examensarbete HS3 2012
Institutionen för musikvetenskap
Uppsala universitet

Abstract

Syftet med uppsatsen är att ur genusperspektivet bidra till ökad förståelse om kvinnors och mäns olika förutsättningar för sångutövning. Existerar den kulturellt konstruerade sångrösten eller är anatomin faktorn som styr sångrösten? I en fallstudie där fyra sångpedagoger och dirigenter medverkar, uppmärksammas genus som pågående konstruktion och visar hur detta återkommande reproduceras i sångutövningen. Sångpedagogernas erfarenheter har jag ställt mot verifierad forskning, som bland annat ponerar hur det finns inlärd röstdrag som fysiologin inte kan förklara.

Förhoppningen är att uppsatsen visar på hur socialt konstruerade könsroller påverkar sångutövningen. Idealet att sjunga inom sin egen könstillhörighet är enligt mina informanter hårt, tufft och kraftfullt för killar och känsligt, mjukt, och vackert för tjejer. Vi "ska" vara bullriga basar och kvittrande sopraner, efter socialt konstruerade könsroller. Genus påverkar sångutövningen genom att tjejer generellt inte har lika starkt självförtroende som killar, vilket resulterar i att killar gärna tar större utrymme i exempelvis en kör. Jag har funnit tendenser att mina informanter får jobba mer fysiskt med killarna, att de inte ska vara låga på tonen, och mer psykiskt med tjejerna, att de ska våga låta mer. Sammanfattningsvis anser jag att sång reflekterar vår identitet och killar och tjejer anpassar sin person efter samhällets förväntningar.

Innehållsförteckning

1. Syfte och frågeställning.....	5
1.1 Metod, material och avgränsningar	5
1.2 Forskningsläge.....	6
1.2.1 Om rösten	6
1.2.2 Om skillnader i tal och sång hos kvinnor och män.....	6
1.2.3 Om genus	8
1.3 Disposition.....	9
2. Erfarenhetsbaserade kunskaper – intervjuer	10
2.1 Kriterier för en kvalitativ intervju samt mitt tillvägagångssätt med mina intervjuer	10
2.2.1 Begreppsförklaring.....	12
2.3 Sammanställning av intervjuerna – presentation av informanterna	12
2.4 Antalet tjejer och killar inom sång.....	13
2.5 Skillnaden mellan att undervisa killar respektive tjejer	14
2.6 Tryggheten i sångrösten	17
2.7 Tänkbara förklaringar till skillnaden mellan killar och tjejers sång enligt informanterna.....	19
2.8 Hur mina informanter tror att könsroller påverkar vår sångutövning	20
2.9 Andra faktorer som påverkar vår röst.....	23
2.10 Sångideal samt dess möjliga skadlighet för rösten	25
2.11 Informanternas övriga tillägg	27
2.12 Differenser och likheter bland informanterna.....	27
2.12.1 Skillnaden mellan att undervisa killar respektive tjejer	28
2.12.2 Tryggheten i sångrösten	28
2.12.3 Vad informanterna tror om varför killar samt tjejer sjunger olika	28
2.12.4 Hur mina informanter tror att könsroller påverkar vår sångutövning.....	28
2.12.5 Andra faktorer som påverkar vår röst.....	29
2.12.6 Sångideal samt dess möjliga skadlighet för rösten.....	29
3.....	Den fysiologiska forskningen samt ett avsnitt om genus 30
3.1 Röstens anatomi.....	30
3.1.1 Om skillnader i röst och sång hos kvinnor och män.....	31
3.1.2 Per Lindblad om rösten.....	32

3.1.3 Johan Sundberg om rösten	33
3.1.4 Maria Södersten om rösten.....	34
3.2 Genus.....	35
3.2.1 Genuskontraktet.....	36
3.2.2 Könsskillnader i självförtroende samt hur killar tar mer plats än tjejer.....	37
4. Analys av några erfarenhetsbaserade kunskaper.....	38
4.1 Hur sångidoler påverkar oss.....	38
4.2 Tonens utbredning i rummet samt benresonansen	40
5. Sammanfattande diskussion	42
5.1 Socialt konstruerade könsrollers inverkan på sången	42
5.2 Min förhoppning.....	45
5.3 Avslutande reflektion	45

1. Syfte och frågeställning

Den franska filosofen Simone de Beauvoir sade på 1940-talet ”Man föds inte till kvinna, man blir det”, vilket har blivit ett mycket omtalat och berömt citat. Enligt detta synsätt är *kön* någonting biologiskt som du föds med, *genus* är en kulturell och social konstruktion.¹

Syftet med föreliggande arbete är att bidra till en ökad förståelse om samhällets genuskonstruktioner, vilket i denna uppsats är avgränsat till sångrösten för kvinnor och män. Genom ett genusperspektiv kommer denna uppsats förhoppningsvis att främja kunskapen om kvinnans och mannens olika förutsättningar för sångutövning. Existerar den kulturellt konstruerade sångrösten mellan könen eller är anatomin det enda som ligger till grund för våra sångröster? Påverkar socialt konstruerade könsrollerna vår sångutövning? Intervjuer med fyra sångpedagoger och dirigenter står som objekt för en fallstudie där deras erfarenheter ställs samman med vad forskning inom logopedi framför.

1.1 Metod, material och avgränsningar

Denna uppsats stomme är en empirisk studie som består av kvalitativa intervjuer med erfarna sångpedagoger. Läsaren bör emellertid ha i åtanke att informanterna i huvudsak endast svarar utifrån sina egna erfarenheter. Detta står emellertid i fokus i denna undersökning, men enbart dessa fyra informanters svar kan givetvis inte ge ett fullständigt svar på uppsatsens frågeställning; ”*Påverkar de socialt konstruerade könsrollerna vår sångutövning?*”. För att få ett säkrare svar behövs en mer omfattande undersökning samt flera informanter, men mina intervjuer kan ge en indikation på om det finns ett mönster eller ej. Metoder jag kommer att använda för dessa kvalitativa intervjuer finns i kapitel 2.1 *Kriterier för en kvalitativ intervju samt hur jag gått tillväga under mina intervjuer*.

Mina informanters svar ställer jag sedan mot verifierad forskning. Det bör emellertid påpekas att detta inte görs för att värdera mina informanters erfarenhetsbaserade kunskaper, det är som sagt det som står i fokus i denna analys, utan jag gör detta för att belysa olika perspektiv på min frågeställning.

Vidare följer en översiktlig undersökning av hur kvinnliga sångidolers val att gestalta en hitlåt påverkar hur unga tjejer väljer att sjunga, detta utifrån en av mina informanters

---

¹ Linda Fagerström & Maria Nilson, *Genus, medier och masskultur*. (Malmö 2008) s. 7.

erfarenheter. Jag har även tittat närmare på hur många killar och tjejer som sjunger, tonens utbredning i rummet samt benresonansen, även detta utifrån mina informanters erfarenheter.

Sammanfattningsvis redogör denna uppsats för den erfarenhetsbaserade aspekten och den forskningsbaserade aspekten om hur socialt konstruerade könsroller påverkar vår sångutövning.

Det bör även tilläggas att jag har valt att använda det könsneutrala begreppet *hen* som personligt pronomen istället för att skriva *han* och/eller *hon* i denna uppsats.

1.2 Forskningsläge

Följande avsnitt är uppdelat i tre delar - en om rösten, en om skillnaden i tal och sång mellan män och kvinnor och en om genus. Kapitlet ger läsaren en översiktlig presentation om det källmaterial som använts vid presentation av läget i den samtida forskningen på dessa områden.

1.2.1 Om rösten

Syftet med denna uppsats är inte att främja kunskapen inom läran om röstens anatomi. Målet är inte heller att ifrågasätta eller omvärdera kunskap inom denna lära. Icke desto mindre måste läsaren ha en viss grundförståelse för anatomin inför diskussionen om hur kvinnor och mäns röstorgan skiljer sig åt, och vad det i sin tur betyder för könsbestämningen av röster.

Det finns otaligt många böcker, artiklar, studier och andra vetenskapliga rön som handlar om röstorganet. Denna uppsats utgår från Johan Sundbergs *Röstlära: Fakta om rösten i tal och sång* och Peter Lindblads *Rösten* för att förklara röstorganets viktigaste delar.² Detta kommer att behandlas och förklaras närmare i kapitel 3.1 – *Röstens anatomi*, i anslutning till det teoretiska kapitlet som behandlar den fysiologiska forskningen. Anledningen till att dessa två böcker har valts är att författarna är mycket ansedda vetenskapsmän inom forskningen kring rösten i tal och sång.

1.2.2 Om skillnader i tal och sång hos kvinnor och män

Både Sundbergs *Röstlära: Fakta om rösten i tal och sång* och Lindblads *Rösten* behandlar de anatomiska skillnaderna mellan kvinnor och män, där främst den största skillnaden är att

---

² Samt Daniel Zangger Borchs doktorsavhandling *Sång inom populärmusikgenren* för vissa begreppsförklaringar.

mäns stämband är längre och grövre än kvinnors, vilket gör att män har en mörkare klang.³ En närmare förklaring om de anatomiska skillnaderna mellan mäns och kvinnors röstorgan finns i kapitel 3.1.1 - *Om skillnader i röst och sång hos kvinnor och män*, i anslutning till det teoretiska kapitlet som behandlar den fysiologiska forskningen. Vidare visar både Lindblad och Sundberg på sina egna och andras forskningar, vilket behandlas närmre i kapitel 3.1.2 samt 3.1.3, att det finns skillnader i rösten mellan män och kvinnor som inte kan förklaras utifrån ett fysiologiskt perspektiv. Lindblad visar till exempel hur barn redan från sju års ålder kan könsbestämmas utifrån röstläge och klangfärg, trots att vi ser likadana ut i röstorganet innan puberteten. Detta, anser Lindblad, kan rimligtvis förklaras med inlärd röstdrag.⁴

Sundberg talar om det påhittade ordet ”sexolekter”, ett ord som anspelar på ordet *dialekter*, och betyder ungefär ”könsdialekter”. Detta innebär att de formantfrekvensskillnader som bör vara följden av våra olika stora röstorgan inte stämmer överens med läget i verkligheten. Ännu är det ingen som vet varför det är på detta vis, men Sundberg menar som sagt att det finns könsdialekter, ”sexolekter”, som förklarar detta.⁵ En mer grundlig genomgång av detta erhålls i kapitel 3.1.2 och 3.1.3 där även flera analyser av Sundberg och Lindblad behandlas.

I kapitel 3 – *Den fysiologiska forskningen*, kommer även logopeden Maria Söderstens akademiska avhandling om stämläpparnas stängning under fonation behandlas. Söderstens avhandling behandlar främst skillnaden mellan hur kvinnor och män stänger stämläpparna under fonation, och hennes slutsats är att 94 % av de yngre kvinnorna och 76 % av de äldre kvinnorna inte stängde hela stämbanden, kontra 37 % av männen som inte stängde hela stämbanden.⁶ Hon visar även resultat på hur kvinnors röster var betydligt mer läckande än mäns.⁷

Vidare visar Södersten hur kvinnorna i samma studie utgjorde 66 % av de patienterna med röstproblem, och männen 34 %.⁸ Södersten spekulerar i att anledningen till denna ojämlikhet är att kvinnor måste anstränga sina röster mer än män för att bli hörda. Hon påpekar också att karaktäristiska mans- och kvinnoröster inte bara påverkas av de fysiologiska olikheterna, utan

---

³ Nationalencyklopedin, om rösten, <www.ne.se>, besökt 2012-05-05.

⁴ Per Lindblad, *Rösten* (Lund 1992) s. 171.

⁵ Johan Sundberg, *Röstlära: Fakta om rösten i tal och sång 3* (Malmö 2007) s. 133.

⁶ Maria Södersten, *Vocal fold closure during phonation: Physiological, Perceptual, and Acoustic Studies* (Karolinska Institutet 1994) s. abstract, samt s. 21.

⁷ Södersten, Maria *Vocal fold closure during phonation: Physiological, Perceptual, and Acoustic Studies* (Stockholm 1994) s. Abstract, samt s. 28.

⁸ Vilket var 1994.

även genom kulturella könsstereotyper.⁹ Som nämns ovan behandlas Söderstens studie, tillsammans med Sundberg och Lindbergs studier, i kapitel 3 – *Den fysiologiska forskningen*.

Dessa tre böcker är mycket centrala i denna uppsats då de talar om hur det finns olikheter i våra röster som inte har någon anatomisk förklaring. Lindblad förklarar könsbestämningen från redan sju års ålder med ordvalen "[att det] måste rimligtvis orsakas av röstdrag som är *inlärda* (min kurs)".¹⁰ Sundberg menar att män och kvinnor artikulerar vokaler olika, och att skillnaden finns "[...] i stort okända processer",¹¹ och Södersten förklarar skillnader i vår stämbandsslutning med "[...] while others are attributed to vocal behavior that may be related to cultural and gender stereotypes".¹² Med hjälp av fallstudien som sammanställs med informanternas erfarenheter ämnar detta arbete att i denna kontext bidra med klagörande kunskap om de något otydliga begreppen *rimligtvis*, *okända processer* och *may be related to [...] gender stereotypes* som framförs i samband med detta ämne.

1.2.3 Om genus

Linda Fagerström och Maria Nilson skriver i sin bok *Genus, medier och masskultur* hur kön är någonting du föds med, genus är en kulturell och social konstruktion. Detta betyder att det finns "självklara egenskaper" hos kvinnor och män, men att vi inte föds med dessa utan blir tillskrivna dem.¹³ Ett exempel på detta är att det är typiskt "kvinnligt" att vara elegant och ha ett intresse för smink, och att det är typiskt "manligt" att vara stark och gilla ishockey. Dessa egenskaper sitter inte i våra biologiska gener, utan de är socialt och kulturellt tillkomna. En flicka är inte genom sitt kön intresserad av smink, lika lite som en pojke inte är genom sitt kön intresserad av ishockey. Däremot blir de uppmuntrade till sådana intressen, vi fostras in i dessa roller.¹⁴

Detta är mycket relevant kunskap för denna uppsats. Det är dessa, de *tillskrivna könsrollerna*, som denna uppsats kommer att utgå från. Påverkar de tillskrivna könsrollerna våra sångröster? Blir vi tillskrivna att låta på ett speciellt sätt, på samma sätt som vi blir tillskrivna att ha speciella fritidsintressen eller kroppsspråk? Det bör emellertid påpekas att även den anatomiska uppbyggnaden kommer att inkluderas när detta arbete sammanställs - men påverkar socialt konstruerade könsroller, egentligen? Min egen hypotes är att socialt

---

⁹ Södersten, *Vocal fold closure during phonation: Physiological, Perceptual, and Acoustic Studies*, s. 27.

¹⁰ Lindblad, *Rösten*, s. 171.

¹¹ Sundberg, *Röstlära: Fakta om rösten i tal och sång 3*, s. 133.

¹² Södersten, *Vocal fold closure during phonation: Physiological, Perceptual, and Acoustic Studies*, s. 27.

¹³ Fagerström & Nilson, *Genus, medier och masskultur*, s. 7.

¹⁴ Fagerström & Nilson, *Genus, medier och masskultur*, s. 7.

konstruerade könsroller påverkar oss, på samma sätt som de påverkar oss att agera på ett speciellt sätt beroende på om du är man eller kvinna.

1.3 Disposition

I första kapitlet redovisas syfte och frågeställning samt metod, material och avgränsningar. Även forskningsläget inom de tre olika områdena rösten, skillnaden i tal och sång hos kvinnor och män samt genus behandlas i första kapitlet. Vidare presenteras de erfarenhetsbaserade kunskaperna, mina intervjuer, vilket följs av en redogörelse över den fysiologiska forskningen samt ett avsnitt om genus. Detta följs av en analys av några av de erfarenhetsbaserade kunskaperna. Avslutningsvis innehåller kapitel fem en sammanfattande diskussion.

2. Erfarenhetsbaserade kunskaper – intervjuer

De frågor jag har som riktlinjer i mina intervjuer finns i bilaga 1.1.

2.1 Kriterier för en kvalitativ intervju samt mitt tillvägagångssätt med mina intervjuer

Enligt Lars Kaijser och Magnus Öhlanders bok *Etnologiskt fältarbete* är en intervju en social situation där en part frågar den andra parten någonting som denne förväntas ha erfarenheter och/eller en åsikt om. Det är en situation där alla personer är införstådda i syftet och därför inte en vardaglig konversation. Detta kan te sig på många olika sätt, men det primära intervjuaren ska ha i åtanke är att få den intervjuade att *berätta* om ämnet som behandlas.¹⁵

Jag intervjuade fyra erfarna sångpedagoger, två kvinnor och två män. Eftersom kriteriet för intervjuerna var att de skulle vara anonyma har jag här valt att kalla dem för de fingerade namnen Rut, Mikael, Lisa och Per. Rut och Mikael intervjuade jag hemma hos dem, Lisa på ett café och Per på hans jobb. Det kan tänkas att var intervjun ägde rum påverkade informanternas svar, speciellt då skillnaden var att hos Rut fick vi prata helt ostört och hos Per satt vi vid entrén till jobbet där hans kollegor kom och gick.

Enligt Kaijser och Öhlander ska målet under en intervju inte vara att få alla sina frågor ställda i rätt ordning, utan intervjuaren ska vara lyhörd och uppmärksam på informanten¹⁶ och ställa frågor samt följdfrågor som inbjuder till berättande och noggranna svar¹⁷ - alltså att uppmuntra och få informanten att vilja berätta mer.¹⁸ Jag ställde öppna, ej ledande frågor till mina informanter. Ett problem som jag dock stötte på, och som märktes mycket tydligt i mina transkriberingar, var att mina informanter berättade mycket intressanta saker och jag blev fängslad vid deras berättelser. Detta ledde till, förutom i Pers fall, att vi kom ifrån ämnet och kom in på sidospår några gånger under intervjuernas gång.¹⁹ Detta kan emellertid även bero på att jag, som enligt Kaijser och Öhlander, inte räddes tystnaden.²⁰ Enligt Kaijser och Öhlander är pauserna ofta kortare än vad som upplevs och den kan ge informanten tid till

---

¹⁵ Lars Kaijser & Magnus Öhlander, *Etnologiskt fältarbete* (Lund 2011) s. 93.

¹⁶ Kaijser & Öhlander *Etnologiskt fältarbete*, s. 99.

¹⁷ Kaijser & Öhlander *Etnologiskt fältarbete*, s. 100.

¹⁸ Kaijser & Öhlander *Etnologiskt fältarbete*, s. 89.

¹⁹ Jag fick tillexempel veta om en informants elevs tragiska bortgång.

²⁰ Kaijser & Öhlander *Etnologiskt fältarbete*, s. 104.

eftertanke och kanske mod till att säga något som personen inte tänkt säga från första början.²¹

Jag valde att spela in intervjuerna eftersom jag då kunde koncentrera mig på vad informanten sa, och inte behöva skriva ner allting. I och med detta fick jag även möjligheten att citera mina informanter precist, samt att jag kunde lättare analysera min egen roll i samtalet. Jag var exempelvis mycket noga med att låta informanten ta lämpligt mycket talutrymme och att inte jag skulle styra samtalet för mycket.

Jag spelade in med min telefon, och tyvärr raderades en av intervjuerna innan jag hann nedteckna den skriftligt. Det var intervjun med Per, och som tur var hade vi bokat in en timmes intervju, där den första bara tog en halvtimme, vilket innebar att vi kunde göra om den första intervjun.²² Detta resulterade dock i något kortfattade svar från Per, speciellt i jämförelse med Rut där intervjun varade i över en timme. Detta kan även påverkat Pers svar, eftersom då han under den andra intervjun redan visste frågorna. Jag märkte dock inte att han svarade annorlunda, bara mer koncist, vilket märks nedan i sammanställningarna av intervjuerna då Pers åsikter har fått mindre utrymme än de andras.²³

Slutligen bör det så kallade tendenskriteriet påpekas, både mitt eget och mina informanters. Tendenskriteriet betyder att informanten anpassar sina svar till vad intervjuaren vill, eller inte vill, höra. Informanten fogar in sina svar efter normen,²⁴ och/eller försöker få sig själv i bättre dager.²⁵ Självklart ville jag att min informant skulle berätta om sina egna erfarenheter och/eller sina egna åsikter och inte anpassa det efter vad jag ville höra, vilket jag påpekade några gånger under mina intervjuer genom att säga ”Du ska inte svara så bara för att jag vill det – svara precis så som du tänker och tycker”. Det bör även påpekas att jag även har haft mina egna tendenskriterier i åtanke när jag skrivit nästkommande del i denna uppsats. Jag har varit noga med att inte vinkla någons informants svar, eller välja bort/framhäva det som jag söker, vilket som bekant är huruvida socialt konstruerade könsroller påverkar vår sångutövning. Om någon informant inte trodde det skulle jag skriva så.²⁶

---

²¹ Vilket i mitt fall gjorde att vi kom av ämnet ibland.

²² Ett varmt tack till Per som gick med på att göra intervjun en gång till.

²³ Eftersom de inte var lika utförliga.

²⁴ Eller emot, för att provocera.

²⁵ Kaijser & Öhlander *Etnologiskt fältarbete*, s. 94.

²⁶ Vilket inte inträffade, vilket kan vara av värde att påpeka.

2.2.1 Begreppsförklaring

Jag har i denna uppsats valt att kalla mina informanternas gymnasieelever, klienter, körmedlemmar, privatsolosångselever, universitetsstudenter och patienter under det samlande namnet elever. Jag har även valt att kalla alla elever för killar och tjejer, även om Per jobbar med pojkar och flickor²⁷ och Rut jobbar med damer och herrar.²⁸ Killar och tjejer anser jag vara mer åldersneutralt än män och kvinnor, samt att det var uttrycket killar och tjejer som jag använde mig av i mina intervjuer.

2.3 Sammanställning av intervjuerna – presentation av informanterna

Rut är utbildad sångpedagog med kör som huvudinstrument. Hon har haft sin egen kör i 18 år och jobbat i Uppsalas musikklasser i 15 år. Hon jobbar även med tonbildning och har både enskilda sångelever från olika skolor samt privat hemma hos sig. Eftersom hon pusslar ihop sina tider själv varierar antalet körundervisningstimmar och soloundervisningstimmar, men i dagsläget är det kör som tar upp det mesta av hennes tid. Ruts sångundervisning har kroppen i fokus där den fysiska kontakten med rösten står i centrum. I stora drag är upplägget uppvärmning, andning, hitta den fysiska kontakten och jobba med repertoaren utifrån sångtekniken. Rut lägger inte så stor vikt vid konstnärliga gestaltningar då det kommer i ett senare professionellt skede.

Mikael är utbildad på musikhögskolan i Stockholm och har jobbat som sångpedagog i tio år och dirigerat kör i 25 år. Han jobbar på en gymnasieskola vilket innebär att antalet solosångelever varierar från år till år. Även antalet körer varierar, från ca sex körer upp till nio körer samtidigt.

Mikael delar upp sin sångundervisning i två delar, där han i första delen koncentrerar sig enbart på röstutveckling. Detta innebär att han i ca två månaders tid endast gör röstövningar, som exempelvis uppsjungningar, med sina elever. Detta är för att isolera många av de röstproblem som han vill jobba med, samt få samma ”språk” om rösttekniken som eleven när de angriper dessa problem. Genom att arbeta på detta sätt går det mycket snabbare att jobba mot elevens mål enligt Mikael. Efter dessa två månader börjar han aktsamt öva sång och repertoar med sina elever, men han lämnar dock aldrig röstövningarna helt.

Lisa jobbar som logoped på dagarna och dirigent på kvällarna i flera olika körer, bland annat i hennes egen barbershopkör. Hon ger även privatsolosångektioner och är stämledare.

---

²⁷ Samt hela spannet upp till damer och herrar.

²⁸ Även spannet ner till yngre kvinnor och män.

Hon går just nu en dirigentutbildning på distans för att ”få det på pappret” som hon själv uttrycker det. Lisa har mycket kroppsfokus under sina lektioner, klangen är sekundär. Till exempel får ingen av hennes körer sitta ner under repetitionerna, inte ens mellan låtarna. Lisa ser hela kroppen som ett instrument,

[...] och hur ska vi kunna sjunga om vi kopplar bort halva instrumentet genom att sitta ner?!
Mycket kropp, jättemycket kropp!

För Lisa är det stöd, andning och hållning som gäller.

Per har jobbat som sångpedagog i 10 år och arbetar med Cathrine Sadolins sångteknik CVT – complete vocal teknik. CVT är en blandning av nya pop- och rocksångtekniker och klassisk sångteknik, vilket utgår från att alla sångare kan göra alla sorters ljud.²⁹ CVT utgår inte från en viss genre eller stil, utan syftar till att alla ska kunna uttrycka de ljud de vill, oberoende av bakgrund och tidigare erfarenheter.³⁰

Det är det mest konkreta sättet att undervisa sång som jag har mött, säger Per.

Per utgår från elevens önskningsar, till exempel om denne vill ha mer volym, annan klangfärg, etc. Det ger honom svaren på vad han ska börja jobba med och han behöver inte gå igenom alla röstens rum, utan kan angripa det som efterfrågas av eleven direkt.

2.4 Antalet tjejer och killar inom sång

På frågan ”Hur många av dina elever är killar respektive tjejer?” svarade Rut:

Flest tjejer, absolut.

I musikklasserna är det oftast två tredjedelar tjejer, även om det kan variera har det för Rut varit en mycket större andel tjejer som hon har haft som sångelever. Hon påpekar dock att kören hon har dirigerat i 18 år är en damkör, så kanske är det därför hon känner att hon har undervisat mycket fler kvinnor än män.

Mikael har över åren undervisat fler tjejer än killar, och i dagsläget är det fler tjejer, även om det brukar kännas som om det är ungefär jämt fördelat. Han påpekar emellertid hur:

---

²⁹ Cathrine Sadolin, *Komplett sångteknik*. (Stockholm 2006) s. 5.

³⁰ Sadolin *Komplett sångteknik*, s. 6.

[...] musikskolans samlade körskola för flickor är typ 150 pers, samlade körskolan för pojkar är typ 8. [skratt] Bara en sådan sak. Jag hade ett samarbete med en kör på ca 20 personer där det var en kille. Det är ju uppenbara problem åt alla håll.

Lisa jobbar även hon mest med tjejer, och i de blandkörerna hon har haft har hon fått arbeta extremt mycket med basarna och tenorerna i början.

Det hade inte satsats alls på killarna, jag fick jobba jättemycket med dem för att de skulle komma upp på samma nivå som sopranerna och altarna.

Detta, anser jag, speglar hur det ser ut i de flesta körer. Tjejerna är ofta kunnigare än killarna i en kör, vilket således leder till att alt- och sopranstämman är ton- rytm- och klangsäkrare än tenor- och basstämman.

Per jobbar ungefär 50/50, dock med lite mer tjejer.

2.5 Skillnaden mellan att undervisa killar respektive tjejer

Rut svarar på frågan ”Kan du beskriva vad du tycker är skillnaden mellan att undervisa killar respektive tjejer?” att det inte är någon skillnad på själva upplägget, men att det för henne som kvinna är annorlunda att undervisa killar än vad det är att undervisa tjejer. Detta förklarar hon genom att hon inte har en manskropp och därför ser lektionerna annorlunda ut i praktiken men inte i teorin. Hon får dock jobba lite mer med killarna för att hitta deras frihet och flöde i rösten, jämfört med tjejerna. Hon har emellertid inga renodlade kill- eller tjejsångövningar, bara vissa övningar som ibland kan passa bättre till att hitta falsett för killar än vad det är att hitta huvudklang för tjejer.

Mikael tycker att det är stor skillnad att undervisa tjejer och killar, främst för att tjejer hör sig själva sämre än vad killar gör. Det handlar om ren fysik där tonens utbredning i rummet beror på om det är en hög eller låg ton. Ju högre ton du sjunger, desto mer rakt fram går tonen, om du sjunger en låg ton breder den ut sig i rummet. Därför hör killar sig själva bättre om de sjunger en låg ton, vilket ofta killar gör mer än tjejer. Vidare anser Mikael att den så kallade benresonansen påverkar vår perception av ljud. Benresonansen innebär att när sångaren sjunger bildas vibrationer, och dessa vibrationer förstärks av benen som gör att tonen förstärks rent fysiskt. Bieffekten av detta är att benen i sig skakar vilket skakar igång hörselorganen så det förstärks av vibrationerna, inte själva ljudande tonen. Benresonansen förstärker de lägre tonerna påtagligt mer än de ljusa frekvenserna. Detta i sin tur påverkar nästan alla att vi uppfattar vår egen röst mycket mörkare än vad den egentligen är, och på grund av detta

påverkar benresonansen tjejers ljusa frekvenser mer än killarnas låga. Detta ämne kommer att behandlas närmre i kapitel 4.2 - *Tonens utbredning i rummet samt benresonansen*.

Vad Mikael tror är att det även handlar om elevens förtroende för sångpedagogen, och detta förtroende måste han stärka mer mellan honom och tjejerna än vad han måste göra för killarna, eftersom han faktiskt hör tjejerna bättre än vad de hör sig själva.

Problemet med tjejer är att de ofta kommer till mig och sjunger bara bröstklång eftersom det är då man hör sig själv tydligare. Så det är bara att tvinga dem [tjejerna] att hålla på där uppe, både för att få bättre pejl och för att förstå att det funkar, det går för alla, men det tar nästan alltid längre tid för tjejer av de skälen jag pratat om.

Vidare pratar Mikael om hur tjejers stora problem: skarven.

Killar har även de en skarv, men då blir det falsett och det är en annan grej. Men om tjejer inte överbygger sin skarv får det ett omfång som är ganska litet.

Han måste jobba mer med skarven hos tjejer, och tjejer har ofta även problem med att hitta en tydlig och stark huvudklång. Skillnader i sångövningar är dock inte så stora mellan killar och tjejer, men killar måste inte öva bort skarven, tjejer måste nästan det för att inte få ett mycket begränsat tonomfång.

Mikael påpekar även att han ibland kan uppleva att tjejer inte kan relatera till hans röst så som killar gör, på grund av att de är tjejer och inte har samma anatomi som han har. Mikael har emellertid inte några speciella övningar om hans elev är kille eller tjej:

Det är samma övningar som man gör för att överbygga bröstströst och huvudklång som man gör för killar när de ska överbygga till falsett.

Lisa tycker till en början att det inte är någon skillnad att undervisa killar och tjejer, hon säger samma sak till dem: "Mycket kropp!". Men responsen hon får från sina elever är olika:

Killarna får jag jobba mer med hållning på, de säcker ihop mer. Tjejer ska alltid vara så himla duktiga och fina. Dom får jag gå på mer med power, det är killarna mycket bättre på. Tjejer är mer "jag ska hålla mig innanför min ram" och då får jag bara säga åt dem att brädda dig själv. Ofta då brukar jag säga att det är ganska obehagligt att jag dirigerar en kör med män och småflickor [skratt], men det är det ljudet jag får.

Det är precis detta som min utgångspunkt inför denna uppsats bygger på. Att tjejerna i en kör är "så himla duktiga och fina", samt "håller sig innanför sin ram". Att tjejerna inte tar sin beskärda del av utrymmet och följderna av detta blir en kör med "män och småflickor". Rut

påpekar emellertid att inom yrkesgruppen sångare tycker hon att det är jämnt fördelat mellan könen, att killar inte tar mer plats än tjejer i det professionella forumet.³¹

På frågan om Lisa har några speciella övningar om det är en kille eller tjej som sjunger svarar hon att för tjejer måste hon ”bredda kroppen” mera. Med detta menar hon att bredda kroppen rent fysiskt genom att sära på benen och stå på stadig grund. Hon brukar säga åt sina kvinnliga elever att de ska tänka att de är jättetunga, och ”sjunga med rumpan”. Att sjunga med rumpan betyder att sångaren ska tänka sig att kraften ska komma nedifrån och att sången ska runda de personer³² som står bredvid henne innan den går framåt. Denna övning är för att sångaren ska få en bredare och rymligare klang, att bredda sin röst. Problemet som Lisa har märkt med detta är att tjejer ofta blir något rädda när de ska bredda sin röst, att de blir oroliga för att det ska låta för högt. Detta är intressant då tjejer ”ska”, enligt genusteorin, ta mindre plats än killar.³³ Till exempel tar tjejer mindre plats än killar i det svenska klassrummet, vilket behandlas närmre i kapitel 3.2.2 - *Könsskillnader i självförtroende samt hur killar tar mer plats än tjejer*. Min tes är att socialt konstruerade könsroller påverkar vår sångutövning, vilket tydligt visas genom exemplet ovan. Tjejerna har svårt att bredda sina röster och när de väl gör det är de oroliga för att de ska låta för mycket, vilket är något paradoxalt eftersom det är *meningen* att alla ska låta i en kör.

Per poängterar precis som Rut och Mikael att det är lättare för honom att undervisa en kille på grund av att de har samma register och kropp, på samma sätt som det är svårare att undervisa en tjej för att de har olika register och kropp. När han undervisar en kille kan han *känna* hur han sjunger, när han undervisar en tjej måste han *lyssna* hur hon sjunger och utgår från den kunskap han har om rösten:

[...] och vad som ska till för att de höga tonerna ska fungera.

Han har inga skillnader på övningar mellan tjejer och killar.

Per poängterar, precis som Mikael, hur svårt det kan vara för någon att lära sig en ny teknik, och sedan vänja sig mentalt vid att hen tar mer plats med den nya rösten. Han menar att det är svårt att få en elev att inte värdera det nya sångsättet för snabbt, att det låter fult:

[...] för det låter inte så fult som man tänker, man är bara ovan.

---

³¹ Det är dock inte det forumet som behandlas här, men värt att påpeka.

³² Deras rumpor.

³³ Fagerström & Nilson, *Genus, medier och masskultur*, s. 7.

Detta stämmer överrens med Mikael's åsikt om att det är svårt att få tjejer att vänja sig vid att sjunga i sitt höga register, att det är svårt att få elever att vänja sig vid ett nytt sångsätt.

2.6 Tryggheten i sångrösten

Enligt Rut är det personligt och inte könsbundet om en elev känner sig trygg i sin sångröst eller inte. Hon påpekar emellertid att det är fler killar som är mer vilsna i sin röst än tjejer, och detta tror hon beror på att tjejer är mer sångvana än killar. Hon spekulerar i att tjejer härmar sina sångidoler mer än killar, vilket gör att de är mer sångvana. Rut tror även att målbrottet och dess förändring av rösten spelar stor roll:

Killar slutar ofta sjunga i målbrottet. 'Jamen då sjöng jag inte mer' och sen sjunger man inte mer. Och har man inte sjungit då på 10 år så är det ju ett jättefrämmande instrument. Det här är bara spekulationer, men jag tänker att tjejer har ju också målbrott men inte alls så dramatiskt. Det är ju ofta lättare för tjejer att fortsätta bara. Jag kan tänka mig att det finns en sådan aspekt i... Och då när killar ska börja sjunga när de är i 20 års ålder kan det ju vara lite skämmigt.

Det Rut gör då är att jobba mycket grundläggande med rösten, att helt enkelt bara få ut någon sorts sång. Dessa synpunkter är intressanta och besvarar min hypotes om att sång är ett mycket kvinnodominerat område. Denna dominans kan möjligtvis påverka hur genus har sin inverkan på sångrösten, något som kommer att behandlas närmare i den sammanfattande diskussionen i kapitel 5.

Mikael har fått en uppfattning om att det är svårt för tjejer att hitta en trygghet i rösten:

Att försöka få tjejer att förstå att det inte låter så illa när de sjunger ljust. För i deras huvuden låter det mycket pipigare än vad det faktiskt gör i verkligheten. Och det är verkligen så!

Mikael tror även att killar väljer att sjunga för de är säkra på att kan det från början, tjejer väljer att börja sjunga för att de skulle vilja lära sig det.

Det innebär att man måste ge lite mera kärlek till flickorna för där kommer det flera som skulle vilja lära sig sjunga tror jag, men så låter det inte bra så blir de blyga. Eller så tycker de att det låter bra och så utsätter jag dem för problem så tycker de att det är jobbigt.

Det här styrker min ståndpunkt då det visar på hur killar har uppfattningen om att de redan kan, tjejer tycker sig att det skulle vara trevligt att lära sig. Detta kommer att analyseras närmare i kapitel 5, efter det att könsskillnader i självförtroende har behandlats.

Mikael berättar även om hur han alltid måste jobba med tryggheten i sina elevers sångröster, och lättast gör han det genom att få dem att skratta. Att ge eleverna trygghet och få dem att förstå att det är okej att göra bort sig framför honom, att det är under hans lektioner

som de ska göra fel, är mycket viktigt. Han påpekar även att han alltid måste jobba med tryggheten i rösten med sina elever, oberoende av kön.

Annars är det samma typ av försök att få folk att få självförtroende, det är ju lika [...] men de killar som sjunger tror jag generellt har högre självkänsla på något plan än vad tjejer har eftersom att man som kille måste välja att sjunga, man står ut lite grand.

Vidare påpekar Mikael precis som Rut att killar emellertid kan känna skam över sin sångröst som han inte har märkt lika allmänt bland tjejer, och denna skam kommer ofta med målbrottet. Mikael berättar om problemet med att undervisa i körsång med eleverna som går i ettan på gymnasiet:

Jag är kraftigt emot körsång som obligatorisk på musiklinjen. För det sker alltid när de går i ettan och det kommer dit killar som aldrig har sjungit i hela sitt liv och som fortfarande är kvar i målbrottet och plötsligt ska de sjunga med tjejer som har sjungit ganska mycket. Och en del killar är inte tillräckligt mogna för att det tackla mentalt. Faktum är att även de som kan tackla det gör ett aktivt val att... Sitter du och sjunger bra, och jag dåligt, då påverkar din sång negativt. Då gör man ett aktivt val som jag tycker är bra, och det är att hålla klaffen.

Detta är intressant om vi ser till det föregående citatet som behandlar olika personers självförtroende. Det kan tänkas att de killar som tycker att de kan sjunga verkligen tror på sig själva, och de killar som inte tror att de kan sjunga helt saknar självförtroende för sin röst. Tjejer däremot behöver oftast inte göra samma aktiva val för att börja och sedan fortsätta att sjunga. En intressant synpunkt är dock att både vana och ovana tjejer ofta har dålig självsäkerhet om sin röst. Denna aspekt kommer att behandlas mer i kapitel 5.

Som nämns ovan jobbar Lisa mer med att bredda rösten och våga ta plats med sina kvinnliga elever än sina manliga. Med tjejerna måste hon jobba mer med självkänslan och att de ska ”våga kliva utanför boxen”. Hon poängterar även att tjejer också är mer pricksäkra i sina toner än killar, med killarna måste hon arbeta mer med den fysiska än det psykiska.

Per tycker som Rut, att det är personligt och inte könsbundet om en elev känner sig trygg i sin sångröst eller inte. Han anpassar sin undervisning efter elevens behov:

Jag märker att för en del elever kan det vara bra att bara köra på, medan man måste vara väldigt inlyssnad på andra. De man tror att man ska vara inlyssnad till är det ibland bättre att köra på. När de får för mycket tid att tänka så blir det problem. Men vi jobbar ju med sångteknik, och det kan vara en stund för dem att jobba bort det de tänker på... En paus för dem och det kan vara ganska skönt för dem vad jag förstår. Men det är ju väldigt individuellt. Jag måste bemöta dem på ett professionellt sätt.

Detta, anser Per, är inget könsbundet utan har bara med självförtroende att göra. Han anser att det finns lika många osäkra killar som tjejer, men att de kan te sig i olika uttryck. Per har rätt i att självförtroende är personligt, men det finns forskning som visar att tjejer, oberoende av

åldersgrupp, har sämre självförtroende än killar, mer om detta i kapitel 3.2.2 - *Könsskillnader i självförtroende samt hur killar tar mer plats än tjejer.*

2.7 Tänkbara förklaringar till skillnaden mellan killar och tjejers sång enligt informanterna

Rut, Lisa och Per tror alla tre att den främsta skillnaden till att tjejer och killar sjunger olika ligger i de anatomiska olikheterna vi har. Lisa menar att hon alltid kommer höra om det är en kvinna som sjunger 165 hertz eller om det är en man som sjunger 165 hertz och det har att göra med strukturerna i halsen. Hon menar också på att formanterna³⁴ blir karaktäristiska manliga eller kvinnliga beroende på hur de är placerade, och vi placerar de olika beroende på kön.

Mikael tolkade däremot frågan ”Vad tror du skillnaden finns i att killar och tjejer sjunger olika?” med att det är familjens inställning till musik som påverkar vårt sångutövande, mer än det anatomiska. Han anser att om familjen har en positiv inställning till musik börjar barnen sjunga, och för tjejer är det tillåtande att göra det men som kille finns det fler antimoment:

Det finns flera antimoment för killar så att säga. Att det finns... De får reda på att det är tjejigt, mer än att flickor blir mera uppmuntrade. Det är det där knapsubbegreppet igen, definitivt.³⁵

Mikael menar att en kille som sjunger får otroligt mycket mer uppmärksamhet än en tjej som sjunger, vilket både är positivt och negativt. Det kan te sig som positivt då det kan uppmuntra andra killar att börja sjunga, men som negativt då:

[...] det överdrivna självförtroendet som många tenorpojkar har för det blir klappade på huvudet hela tiden är ganska så bisarrt.

Min hypotes är att sång har en kvinnodominerad kultur, mer om det i kapitel 5, där killarna får mycket mer uppmärksamhet och blir positivt behandlade, eftersom de är något sällsynta och därför mycket eftertraktade.³⁶ Det kan tänkas att detta resulterar i att sångkillars självförtroende, som i många fall redan är bra, blir *ännu* bättre, samtidigt som tjejernas självförtroende inom sång förblir något sämre. Det ena behöver givetvis inte utesluta det andra, men som senare kommer att visas i kapitel 3.2.2 - *Könsskillnader i självförtroende*

---

³⁴ Ett begrepp och fenomen som kommer behandlas närmare i kapitel 3.1.1 – skillnader i röst och sång hos kvinnor och män

³⁵ Mikael syftar på det meänkieliska (tornedalsfinska) ordet knapsu. Det har inte någon direktöversättning till svenska men betyder ungefär omanlig, en knapsu är en man som gör ”kvinnoosysslor”.

³⁶ Speciellt i en kör.

samt hur killar tar mer plats än tjejer, förekommer detta fenomen inom många andra områden i samhället. Kortfattat kan sägas att en kille tenderar att få mer visad uppskattning och beröm trots att han inte presterar lika högt än sin kvinnliga kollega. Sammanfattningsvis kan detta vara en anledning till att killar har bättre självförtroende, vilket därmed har betydelse för sångens klang, till exempel att klangen blir manhaftig och ”brölig”, så som Rut påpekar att killar tenderar att låta. Detta kan dock uppfattas som motsägelsefullt då kapitel 2.6 *Tryggheten i sångrösten* visar hur även killar kan vara osäkra. Det är emellertid inte de osäkra killarna som behandlas i ovan reflektion, utan de självsäkra killarna som i och med sitt självförtroende tenderar att ta över kören och därför ge den en manhaftig och ”brölig” klang.

2.8 Hur mina informanter tror att könsroller påverkar vår sångutövning

Jag bad mina informanter berätta om hur de tror att könsroller påverkar vår sångutövning. Rut svarade ”jag tror att det påverkar jättemycket” - hon anser att vi är uppväxta i ett samhälle där vi antingen ska vara fräcka sångkillar eller snygga sångerskor, bullriga basar och kvittrande sopraner. Hon påpekar emellertid att samhällets förväntningar på typiskt manligt och kvinnligt kan gynna de som sjunger avantgarde:

Alltså, när man använder rösten på ett traditionellt icke-kvinnligt sätt, och vad det skapar i åhöraren då. Det skapar ju väldigt mycket reaktioner tror jag. När kvinnor sjunger fult. Eller hårt eller starkt eller liksom... De finns en tjej som growlar som är väldigt berömd och det blir ju också speciellt för att hon är berömd tror jag, för att hon är tjej. När killar growlar är ju liksom det arketypiska det manliga, mörka, brutala våldsamma liksom.

Rut berättar vidare om när hennes damkör valde att sätta upp ett mycket kraftfullt stycke som är skrivet för manskör, damkör och blandkör, det vill säga samma stycke med olika sättningar. Det är ett mycket våldsamt stycke med starka rop, smärtsamma kluster och höga kulningsrop som handlar om våld, krig och kärnvapen. Hon menar att vi reagerar olika om det är en man som vrålar hjärtskärande eller om det är en kvinna. Det väcker olika saker hos åhöraren om det är en man eller kvinna som vrålar, och det beror på de rådande föreställningarna om könsroller i samhället.

Vidare pratar Rut om förebilder och hur yngre sångare identifierar sig med sina idoler där killar identifierar sig med manliga sångare och tjejer med kvinnliga sångare, att killar gärna vill sjunga ”med mycket muskler liksom”. Detta behandlas närmre i kapitel 2.9 – *Andra faktorer som påverkar vår röst*.

Rut talar även om att det finns en plattform för killar att ta plats som inte finns för tjejer, där det är okej att de har mycket kraft i sin röst, som till exempel hockeyarenor:

Alltså, killar som sjunger på en hockeymatch liksom 'BRÖÖÖL', då är det mycket rop och kraft. Kollektivt. Detta kollektiva, där har ju kulturellt i vårt samhälle inte kvinnor samma arenor. Att vråla, få tag i kraften i rösten. Så där skulle jag nog säga att det är en skillnad kulturellt. I olika fack.

Som nämns ovan anser Mikael att killar måste göra ett aktivt val för att börja sjunga, det är mer okej för tjejer att sjunga. Killar får även mer uppmärksamhet än tjejer om de sjunger. Han anser också att killar lockas till att sjunga för att tjejerna vill att de ska sjunga, samt att killar som sjunger generellt har högre självförtroende än vad tjejer har.

Mikael tycker sig märka att manskörer har mer attitydproblem än damkörer, att i manskörers finns det en inställning av att varje sångare kan påverka och ta plats, men i damkörers finns det en uppfattning av mer laganda: "[...] att det här gör vi tillsammans". Detta är intressant om vi ser till föregående citat från Rut, där hon menar att killar brölar kollektivt, det vill säga en typ av laganda.

Mikael har även märkt att det är lättare för honom att dirigera en damkör än en manskör, tack vare att han är en man.

När man ska vara ledare för en grupp måste man på något sätt kliva ut ur gruppen, och i damkörers där jag är man har jag inte behövt göra det just för att jag är man. Det har inget att göra med könsmaksordningen att jag som man ska ha lättare att leda kvinnor, men att jag slipper det här att... Jag är annorlunda redan från början och det kan man acceptera lättare. Däremot när det har varit män med så har det varit svårare, mera tydligt uppkommit en konkurrens om ledarskapet.

Vidare berättar Mikael om en blandkör som han har varit dirigent för, som var fördelad på tre killar och 16 tjejer. Av ren slump så slutade alla killar samtidigt, vilket gjorde damerna i kören mycket förskräckta. Mikael tog emellertid det hela med ro:

[...] och sex månader senare tyckte damerna att det blev roligare. Männerna var inte inkompetenta, men damerna var väldigt mycket duktigare vilket gjorde att innan blev det aldrig så bra, men det blev det nu.

Detta tror jag är ett genomgående tema i många av Sveriges körer. Eftersom det är fler tjejer än killar som sjunger,³⁷ kan det möjligtvis betyda att tjejerna är bättre på att sjunga än killarna eftersom de generellt sett har mer erfarenhet av sång. Vidare kan detta även betyda att tjejer vågar ta mer plats när killar inte är med eftersom det är vanligt att killar får ta mer plats och utvecklas mer. När de lämnar gruppen vågar tjejerna ta nästa steg i sin egen utveckling. Detta, och hur det påverkar vår sångutövning, analyseras närmare i den sammanfattande diskussionen i kapitel 5.

---

³⁷ Belägg för detta, och en djupare analys, finns i kapitel 4 – analys av några erfarenhetsbaserade kunskaper.

Lisa påpekar hur svårt det är att få tag på manliga sångare till en kör, hur alt- och sopranstämman alltid har många sökanden, men till bas- och tenorstämmorna får de leta efter aspiranter. Hon säger att:

Det är inte lika coolt att sjunga i kör om man är kille, som när man är tjej. Eller om det bara... Jag vet inte. Jättekonstigt, det är ju skitkul. Jag vet inte, det är ju så.

Det är givetvis svårare att finna personer som kan fylla tenor- och basplatserna av det enkla skälet att det är färre killar än tjejer som sjunger. Anledningen kan vara, som nämns ovan, att just körsång betraktas som ”tjejigt” och att därför killar väljer bort detta intresse.

Lisa berättar om hur hon i sitt logopedyrke får hjälpa fler pojkar än flickor med heshet, och det är ofta sammankopplat med personligheten hos pojken. Däremot övergår det dock till att kvinnor är mer hesa än män i vuxen ålder, vilket beror på att kvinnor inte sluter tätt med stämbanden och har en läckande röst. Kvinnor *kan* täta till, men de gör sig till med ett annorlunda beteende som gör att de blir hesa. Lisa påpekar även att kvinnor måste anstränga sin röst mer än män på grund av frekvenser och svängningar i rösten, men det är anatomiskt och har inte med socialt konstruerade könsroller att göra.

Vidare berättar Lisa om hur hon har varit involverad i ett spex i tre år, både som sångpedagog och logoped:

Det är så kul att umgås i spexkretsar, för det är såååå många [betonat] tjejer ”som låter så här” [förställer med hes röst], jävligt hesa hela tiden. Och det är så typiskt spextejer, men det är den personligheten också, väldigt utåtriktad. Det är så kul, och det är aldrig på samma sätt med killarna.

Per anser att könsroller påverkar vår sångutövning, att de förväntningar alla får från samhället sätter sig på rösten. Han menar att röst och sång är mycket identitet, och han får jobba mycket med att hans elever ska vänja sig mentalt vid att deras röster tar mera plats än de är vana vid. Per anser att rösten inte bara är fysisk, och att killar och tjejer i puberteten gärna förställer sig och sin röst för att passa in i en förväntad roll.

Killar som känner sig små ’försöker prata mörkare’ [förställer med mörk röst] så det kan vara samma sak där. Men man söker ju, i de åldrarna så söker man ju och får olika respons beroende på vilka man har runt om kring sig. Och då är det ju vissa saker som förstärks. Att man blir belönad helt enkelt för vissa... Och det handlar inte om rösten utan om man tänker hela ens beteende bedöms ju hela tiden från föräldrar och kompisar och vissa saker förstärks och vissa försvagas.

Sammanfattningsvis kan sägas att sången reflekterar vår identitet och hur killar och tjejer anpassar den efter samhällets förväntningar på hur de ska vara. Mer om detta i den sammanfattande diskussionen i kapitel 5.

2.9 Andra faktorer som påverkar vår röst

På frågan ” Vad tror du påverkar vår sångutövning om du bortser från det anatomiska?” tänkte Rut på i första hand *ideal*, det vill säga hur sångaren önskar att hen låter. Något som även hindrar sången är hormoner som ständigt förändras genom hela livet, och detta påverkar framförallt för kvinnor. Det som hindrar alla är varje persons självbild:

Det kan vara min självbild som sagt var, självförtroende som hindrar mig att bli fri i min sång. För att jag är rädd eller full av skam eller tycker inte att jag är värdefull.

Rut påpekar också att stress har en stor påverkan på vår sångutövning. Hon tycker även att det är en klasskillnad i vårt sångutövande. Alla föds med samma grundförutsättningar till att bli en bra sångare, men alla får inte möjlighet att träna och utvecklas. De barn med engagerade föräldrar som kan betala kommunala musikskolan eller privatlektioner får den möjligheten.

Förebilder tycker även Rut påverkar vår sångutövning, främst eftersom det är dem vi härmar när vi försöker sjunga.

Jo men om man lyssnar mycket på sångerskor som man tycker om och så finns det ju någon slags längtan att ”guuud vad snyggt hon sjunger, så vill jag också låta”. Att man tänker så. Man letar, härmar, försöker hitta ett sound som är väldigt likt.

Rut tycker att det mest är yngre elever som identifierar sig med sina idoler. Killar identifierar sig med manliga sångare och tjejer med kvinnliga sångare.

[...] gärna med mycket muskler och liksom, och killar upplever jag mycket mer än tjejer vill sjunga i höga register. Träna sina höga register uppåt. [...] Men det kan ju vara tjejer som också vill träna sina register uppåt, men kanske inte i aspekten att det ska bli fräckt, det vill killar mer uppnå. Att det ska bli ösigt, tufft och fräckt. Och snyggt! Tjejer som vill träna uppåt vill klara av att sjunga en aria, ja. Inte för att det är tufft och fräckt utan för att öva för klang eller ja... jag vill kunna sjunga den koloraturen.

Det kan tänkas att killar vill sjunga ”med mycket muskler” och tjejer vill träna och vara duktiga för att ”klara av en aria”, precis som Lisa påpekar kapitel 2.5, att tjejer ska vara duktiga och ”hålla sig innanför boxen”. Det bör emellertid påpekas att sång inom populärkulturen och körsång är två olika uttryck i sång och olika sätt att sjunga som bör hållas isär. Sång inom populärkulturen är mer fri och behöver inte vara notbunden, körsång där emot notbunden där det inte finns utrymme för personliga tolkningar, då detta mycket troligt skulle försämra harmoniken stämmorna emellan.

Det Rut tror påverkar vår sångutövning mest bortsett från det anatomiska är vår självbild, både om hennes elev tror att hen är bättre än eller sämre än vad hen är:

[...] där självbilden faktiskt kraschar med själva resultatet.

Som nämns ovan i kapitel 2.7 *Tänkbara förklaringar till skillnaden mellan killar och tjejers sång enligt informanterna* tror inte Mikael att det är det anatomiska som ligger till grund att vi sjunger olika. Istället är det familjens inställning till musik som gör om barnet börjar sjunga, och om pojken kommer i kontakt med ifrågasättande och motstånd eller inte som gör att han fortsätter sjunga eller inte.

Vidare anser Mikael som Rut att förebilder spelar mycket stor roll i vårt sångutövande, speciellt tjejers sångutövning. Mikael berättade om hur när han började som sångpedagog i slutet av 80-talet, och hur alla tjejer då ville vara sopraner. Några år senare, 1990, ville alla tjejer helt plötsligt vara altar. Detta från att Mikael hade ett överskott av sopraner till att han hade grupper på 50 tjejer där fem av dem ville sjunga sopran. Mikael tror att detta berodde på att sångidolerna gick från att vara sopraner till att vara altar, vilket påverkade sångtjejernas referenser till vad som var snyggt och vad de bör sjunga. Han fortsätter sin tes om hur viktig förebilder är då för ungefär åtta år sedan då det vände igen – alla tjejer ville helt plötsligt vara sopraner igen. Idolerna hade ännu en gång växlat och nu var merparten av tjejerna sopraner. I dagsläget börjar det bli jämnt fördelat mellan sopraner och altar. En förklaring till detta kan möjligtvis vara att musikbranschen nu erbjuder lika många stora stjärnor som är sopraner som altar.³⁸

Mikael påpekar som Rut att socialtstatus påverkar vår sångutövning:

Socialtstatus vet jag tyvärr att det spelar jättestor roll. Och det har väl att göra med att det finns en slags idé bland akademiker och liknande att kultur är bra, därför gör man det mera aktivt. Jag har en kamrat som satt med i juryn till en musikskola som mycket ledsamt berättade om att till slut kunde man nästan bara titta på adresserna om de skulle komma med eller inte. Det var rakt av så att de som kom från överklassområden sjöng bättre än de som kom från arbetarområden.

Vidare berättar Mikael om hur han har träffat flera killar som vill sjunga där ”coolohetsfaktorn” har varit mycket avgörande om de ska börja sjunga eller inte. Killarna vill uppnå rockstjärnestatus och kan egentligen inte så mycket sång, men vill vara coola, någonting han inte sett lika mycket hos tjejerna.

Lisa har svårt att bortse från det anatomiska i rösten, men hormoner och sinnesstämning anser hon spelar stor roll i vår sångutövning:

---

³⁸ Svar på detta finns i kapitel 4.1 - *Hur sångidolerna påverkar oss*.

Mycket mentalt! Det har jag kommit på mer och mer. Det är det mentala som oftast sätter käppar i hjulet liksom. Om man mår bra kan man sjunga asbra, men om man mår dåligt nästa dag går det bara inte. Och det har mycket större påverkan än vad jag trodde innan. Jag är helt frisk i rösten, men jag hade skitdag på jobbet... Det påverkar så mycket! Om man mår bra kan man sjunga bättre.

Det är anmärkningsvärt att Lisa pekar på hur det mentala sätter käppar i hjulet, eftersom tjejer generellt torde ha sämre självförtroende än killar, men mer om detta i kapitel 3.2.2 - *Könsskillnader i självförtroende samt hur killar tar mer plats än tjejer*.

Per har även han svårt att bortse från röstens anatomi, men självförtroende tror han spelar roll, att vilja ta plats och tillåta sig själv göra det.

Det är väldigt mycket vad man tillåter sig själv. Förändringsberedskapen man har. Hur benägen man är att förändras. Att hitta nya sätt att låta. Att inte värdera för starkt inledningsvis vad man gör. Att låta "fult", för det är inte så fult som man tänker, det är bara det att man är ovan.

Per tycker även att tålamod och hur mycket vilja och tid varje sångelev har att lägga på att öva spelar roll. Han ser dock inget samband med om eleven är kille eller tjej i detta arbete, utan att det är mycket individuellt.

2.10 Sångideal samt dess möjliga skadlighet för rösten

Rut, Mikael och Per anser alla att sångideal är genrebundet. Lisa tycker, som nämns i kapitel 2.5 - *Skillnaden mellan att undervisa killar respektive tjejer*, att det ofta kan bli att hon dirigerar "en kör med män och småflickor." Killarna har pondus i sin röst och tjejerna sjunger sprött och fint.

Rut tycker, bortsett från att sångideal är genrebundet, att manlig sång är hårt, starkt, ösigt, tufft, kraftfullt, fräckt, med mycket muskler och även ibland fult och brutalt. Kvinnliga idealet för sång är att det ska vara känsligt, mjukt och kvittrande.³⁹ Vidare berättar Rut om hur förvånad hon blev när hon lyssnade på en skiva där hon förutsatte att det var en man som sjöng, men att hon sedan fick vet att det var en kvinna:

Jag lyssnade på någon platta som jag förutsatte att det var en kille som sjöng, och så fick jag reda på att det var en kvinna, och då förändrades hela min upplevelse av musiken. Rent spontant! På en sekund omvärderade jag det på ett helt annat sätt. Nu måste jag hitta en annan relation till det jag hör!

---

³⁹ Ruts egna ord som hon använde sig av genom intervjun gång för att förklara kvinnliga och manliga röster.

Rut pratar även om hur vår historia har påverkat oss:

[...] Allmänna sången var manskör. Där inte kvinnor fick vara med och sjunga, och det är bara 50 år sedan. Det var män som sjöng. Och det är klart de ränderna... Ja men herre gud, det är ju lika, samma förutsättningar för killar och tjejer och sjunga och så tror jag det ligger till. Det påverkar väldigt mycket, vår historia. Våra föreställningar om klang, hur vi ska låta, om det ska vara snyggt eller fult, hur man får sjunga inom könet liksom.

Detta är den del av min hypotes i denna uppsats: ”hur man får sjunga inom könet liksom”. Enligt Rut finns det föreställningar om hur tjejer och killar ska och får sjunga, och dessa föreställningar påverkar alla som sjunger. Som Rut påpekar finns det ränder som är svåra att få bort, trots att vi har samma förutsättningar för att sjunga.

När jag frågar Rut om huruvida idealet för hur killar och tjejer ska sjunga är skadligt för rösten svarar hon att så länge sångaren inte tvingas in i något som inte är naturligt för dennes röstorgan är det inte skadligt. Hon menar dock att de sociala könsrollerna kanske kan tvinga sångaren in i något onaturligt, eller att vissa sångskolor kan göra elever ”konstruerade i rösten”. Rut säger:

Det här klassiska; ’Ja men du är sopran’ har de fått höra sedan de var 15 år, och sen har de världens altröst. Eller tvärtom, då är det skadligt.

Mikael anser sig se en tendens till att det är något mer okej för tjejer att sjunga:

[...] sött och vackert än vad det är för pojkar i popsvängen, och det är lite mer okej för killar att vara råa, det finns till exempel inte så många kvinnliga growlare [growl, min anm.] och det finns påtagligt fler singersongwritertjejer, du vet... söta.

Detta är intressant, speciellt om vi ser till det föregående citatet av Rut. Hon anser att vi har en historia som präglar oss och våra röster, Mikael visar på hur denna historia gör killar till råa sångare och tjejer till söta singersongwritertjejer.

Han anser emellertid att ideal är skadligt i sig, men att det inte finns någon könsrelaterad aspekt i det. Att försöka låta som någon annan är skadligt, det är då sångare kan få knutor på stämbanden och liknande, men det är inte könsbundet.⁴⁰

Lisa tycker, som nämns ovan, att killarna har pondus och tjejerna sjunger skört. Hon har även upplevt att killar sjunger med en ”brölig klang” och de är bättre på att ha kraft i rösten än tjejerna. Hon påpekar emellertid att om en tjej sjunger som en tjej ska och en kille som en

---

⁴⁰ Mikael säger dock emot sig själv. I kapitel 2.9 *Andra faktorer som påverkar vår röst* talar Mikael om hur alla tjejer helt plötsligt gick från att vilja vara sopraner till att vara altar. Detta tror Mikael berodde på att idolerna förändrades. Är det då inte skadligt för de tjejer som egentligen var altar att tvinga upp rösten, och tre år senare för sopranerna att tvinga ner rösten?

kille ska utifrån sina egna förutsättningar är det inte skadligt för rösten. Men om en tjej försöker sjunga som en kille och förställer sin röst på så sätt så är det i det långa loppet hämmande för hennes röst, och vice versa för killarna.

Per anser att idealen för sångröster är genrebundna, men att han har märkt en tendens att tjejer gärna gör sin röst ljusare och killar sin röst mörkare. Han tycker att rösten inte bara är fysisk, och att killar och tjejer i puberteten gärna förställer sig och sin röst för att passa in i en förväntad roll. Han påpekar dock att det finns ett gränssnitt där killar och tjejer sjunger i samma omfång, bland annat pop och rock.

2.11 Informanternas övriga tillägg

Mikael betonar:

Jag är egentligen inte intresserad av hur mina elever låter, jag är intresserad av att de ska kunna sjunga vad de vill.

Detta är något som jag tror att alla mina informanter kan skriva under på. Mikael påpekar även hur bra han trivs med sitt jobb, främst för att han tycker att det är så roligt att lyssna på olika sorters röster, och höra hur lika vi är men ändå så olika. Han förundras hur mycket vi kan påverka vår röst och hur mycket psykologi som är inblandad, vilket är både en positiv samt negativ aspekt.

Rut säger lite skämtsamt att om 100 år kanske det finns en "henklang", med tanke på den pågående diskussionen om det könsneutrala pronomen "hen" som försiggår i dagens medier.

Alla mina informanter påpekar att det är ett mycket intressant men komplext ämne och de är alla nyfikna på att läsa mitt slutliga examensarbete. Rut poängterar att:

Även om vi ser likadana ut i röstinstrumentet har varje människa sin historia som präglar rösten.

2.12 Differenser och likheter bland informanterna

Rut, Mikael, Lisa och Per hade alla mycket kropp i fokus under sina sånglektioner, men de hade emellertid något olika tillvägagångssätt att närma sig sången. De hade alla fler kvinnliga elever än manliga, även om Rut hade en övervägande del kvinnliga elever och Per bara något fler tjejer.

2.12.1 Skillnaden mellan att undervisa killar respektive tjejer

Per, Rut och Mikael tycker alla tre att det var svårare att undervisa det andra könet, detta på grund av att de har olika register och kropp. De har heller inte några renodlade kill- eller tjejsångövningar i sin undervisning. Lisa jobbar mer med att ”bredda kroppen” med tjejerna,⁴¹ samt att få att sina tjejer att förstå att de inte låter för högt, hon vill få dem att gå utanför sina ramar. Mikael talade om ljudvågornas svängningar samt benresonansen, och hur det påverkar skillnaden i att undervisa killar och tjejer. Han pratade även om, precis som Lisa, att han måste ge lite mer kärlek åt tjejerna, detta främst genom att han hör dem bättre än de själva på grund av ljudvågornas svängningar i rummet. Lisa behövde ge ”mer kärlek” till tjejerna på grund av att de är rädda att de skulle låta för mycket och för manhaftiga.

2.12.2 Tryggheten i sångrösten

Rut och Per tycker att det är individuellt och inte könsbundet om en elev känner sig trygg i sin röst. Rut anser emellertid, på samma sätt som Mikael, att killar kan vara mer vilsna i rösten och är inte lika sångvana som tjejer, vilket de tror hör ihop med killars mer radikala målbrott samt tjejers och killars olika inställning till sångidoler. Mikael påpekar dock att killar som väljer att sjunga gör det för att de är säkra på att de kan det från början, tjejer väljer att börja sjunga för att de skulle vilja lära sig det. Som nämns ovan måste Lisa jobba mer med tjejerna, att de ska våga ta plats och att bredda rösten, men med killarna måste hon jobba mer med det fysiska – att till exempel inte vara låg på tonen.

2.12.3 Vad informanterna tror om varför killar samt tjejer sjunger olika

Som nämns ovan i kapitel 2.7 *Tänkbara förklaringar till skillnaden mellan killar och tjejers sång enligt informanterna* svarar Lisa, Rut och Per att det är det anatomiska som ligger till grund i vår olikhet. Mikael tror däremot att det är familjens inställning till musik som påverkar vårt sångutövande, mer än det anatomiska. Han anser att om familjen har en positiv inställning till musik börjar barnen sjunga. För tjejer är det en tillåtande inställning till att göra det men som kille finns det fler motverkande moment. Killar får därmed mer uppmärksamhet om de sjunger vilket både kan te sig positivt och negativt.

2.12.4 Hur mina informanter tror att könsroller påverkar vår sångutövning

---

⁴¹ Den så kallade rumpövningen bland annat.

Alla mina informanter anser att socialt konstruerade könsroller påverkar vår sångutövning, eller som Rut uttryckte det: vi är uppvuxna i ett samhälle där vi antingen ska vara fräcka sångkillar eller snygga sångerskor, bullriga basar eller kvittrande sopraner.

2.12.5 Andra faktorer som påverkar vår röst

Som nämns ovan tror inte Mikael att det är det anatomiska som ligger till grund för vår sångutövning, något som de andra informanterna däremot anser. Mikael tycker emellertid att även förebilder, ideal, självbild och socialtstatus påverkar vår sångutövning, något som Rut håller med om. Rut tror även att hormoner och stress påverkar vår sångutövning, hon anser emellertid att det är självbilden som påverkar mest. Lisa håller med Rut, att hormoner påverkar oss, men Lisa tycker även att dagsformen och nulägets sinnesstämning har inverkan på sångutövningen. Per anser att självförtroende är centralt, något som kan kopplas samman med både Lisas tankar om sinnesstämning och Mikael och Ruts tankar om självbild. Per anser även att tålamod är viktigt i vår sångutövning, något som Mikael håller med om.

2.12.6 Sångideal samt dess möjliga skadlighet för rösten

Rut, Mikael och Per anser alla att sångideal är genrebundna, Lisa tycker att det anses att killar ska ha pondus i sin röst och tjejerna ska sjunga sprött och fint. Om Rut, Mikael och Per dock ska bortse från de genrebundna håller de alla med Lisa. Rut pratar om bullriga basar och kvittrande sopraner, Mikael om hur tjejer ska sjunga sött och vackert och killar rått, och Per om hur tjejer förställer sin röst ljusare och killar sin röst mörkare.

Alla informanter är även överens om att det alltid är skadligt att tvinga in rösten i något som är onaturligt för den, men så länge eleven sjunger efter sina egna förutsättningar är det inte skadligt.

3 Den fysiologiska forskningen samt ett avsnitt om genus

Eftersom informanterna har svarat på mina frågor uteslutande på grundval av sina egna erfarenheter är det intressant att undersöka hur läget ser ut i forskning inom dessa områden. Kapitel 3 är uppdelat i åtta delar och behandlar rösten, röstens skillnader och likheter mellan kvinnor och män, Lindblads, Sundbergs och Maria Söderstens forskning om rösten, samt genus, genuskontraktet och könsskillnader i killars och tjejers självförtroende. Syftet med detta kapitel är att ge läsaren en annan synvinkel på de aktuella frågeställningarna i kontrast till mina informanters svar.

3.1 Röstens anatomi

Som nämnts ovan är inte syftet med denna uppsats att främja kunskap inom läran om röstens anatomi, men läsaren måste ha en viss förståelse för anatomin inför diskussionen om hur kvinnor och mäns röstorgan skiljer sig åt, och vad det i sin tur betyder för könsbestämningen av röster. Nedan följer en kort förklaring om röstorganet och dess funktioner, det är dock enbart en översiktlig presentation då det skulle kräva ett större arbete för att förklara hur hela röstorganet exakt ser ut.⁴²

Tal och sång är ljudvågor som alstras via stämbandets svängningar i varje persons struphuvud.⁴³ Förutom struphuvudet har även andningsapparaten en grundläggande funktion då den åstadkommer den luftström som är fundamental för vårt tal och vår sång. Strukturerna ovanför struphuvudet, artikulationsapparaten, bidrar genom sin resonansverkan till stor del till röstens klangfärg. Detta påverkas emellertid av stämbanden, stämläpparna, i struphuvudet. Vi ändrar på dess inställningar, spänning och form för att åstadkomma variationer i röststyrka, tonhöjd och kvalitet. Röststyrkan avgörs främst genom andningsapparatens verksamhet, tonhöjd i första hand genom stämläppsspänningen och kvalitén genom artikulationsapparaten och stämläpparna.⁴⁴

I sång är det *estetiska* kravet ofta viktigt, något som däremot inte krävs i tal. Sång ställer högre krav på hur röstorganet används och det måste användas med större precision. Röststyrkan är exempelvis ofta större i sång och utandningsfraserna längre.⁴⁵

---

⁴² Samt även hörselorganet som även kommer att beröras.

⁴³ Nationalencyklopedin, <www.ne.se>, om rösten, besökt 2012-05-05.

⁴⁴ Lindblad, *Rösten*, s. 10.

⁴⁵ Lindblad, *Rösten*, s. 183.

3.1.1 Om skillnader i röst och sång hos kvinnor och män

Skillnaden i röstorganet mellan kvinnor och män är främst att mäns stämband är längre och grövre,⁴⁶ och desto längre stämbanden är desto lägre tonomfång har personen.⁴⁷ En vuxen kvinna har 9-13 mm långa stämband och en vuxen man 15-20 mm.⁴⁸ Kvinnor har även mindre luftvägar och resonansrum än män, därav förmågan att sjunga i högre frekvenser.⁴⁹ Glottis, mellanrummet mellan stämbanden, är hos män i genomsnitt 2 cm, och hos kvinnor 1,5 cm.⁵⁰

Pojkar och flickors struphuvud är i genomsnitt lika stora från spädbarnsålder till tonåren, och röstläget skiljer sig inte anmärkningsvärt åt under denna tid. I början av puberteten växer struphuvudet både hos pojkar och flickor, men hos flickor är det nästan obetydligt och hos pojkar mycket kraftigt.⁵¹ Utvecklingen tar ca tre till sex månader, och efter det sjunker röstläget påfallande hos pojkar men bara ytterst märkbart hos flickor. I snitt sjunker stämläpparnas genomsnittliga vibrationsfrekvens en hel oktav hos pojkar, vilket är 50 % för pojkar, men bara ca 15 % hos flickor.⁵²

Kvinnors grundtonsfrekvens, den uppfattade tonhöjden,⁵³ är i snitt 200 Hz och mäns 110 Hz. Läsaren bör emellertid ha i åtanke att den individuella variationen är mycket omfattande,⁵⁴ men kontrasten mellan könen är likväl stor.⁵⁵ Dessa skillnader beror sammanfattningsvis främst på stämläpparnas dimensioner, där de är större hos män än hos kvinnor.

Ännu en viktig aspekt vid skillnader mellan kvinno- och mansröster är formantfrekvensernas värden.⁵⁶ Formanter är resonans i ansatsröret,⁵⁷ det vill säga vilka språkljud som är vilka, varför det är skillnad på dessa och vad varje person gör med artikulationerna för att ändra ansatsrörets akustiska egenskaper. Ansatsröret har fyra eller fem formanter av betydelse, där den lägsta och första formanten är främst påverkad av

---

⁴⁶ Nationalencyklopedin, <www.ne.se>, om rösten, besökt 2012-05-05.

⁴⁷ Sundberg, *Röstlära: Fakta om rösten i tal och sång 3*, s. 16.

⁴⁸ Sundberg, *Röstlära: Fakta om rösten i tal och sång 3*, s. 16.

⁴⁹ Nationalencyklopedin, <www.ne.se>, om rösten, besökt 2012-05-05.

⁵⁰ Lindblad, *Rösten*, s. 54.

⁵¹ Lindblad, *Rösten*, s. 54.

⁵² Lindblad, *Rösten*, s. 54.

⁵³ Daniel Zangger Borch, doktorsavhandlingen *Sång inom populärmusikgenren: konstnärliga, fysiologiska och pedagogiska aspekter* (Piteå 2008) s. 157.

⁵⁴ Lindblad, *Rösten*, s. 54.

⁵⁵ Lindblad, *Rösten*, s. 166.

⁵⁶ Lindblad, *Rösten*, s. 166.

⁵⁷ Sundberg, *Röstlära: Fakta om rösten i tal och sång 3*, s. 280.

käköppningen, den andra av tungformen och den tredje av tungspetsens placering. I vokaler bestämmer de två högsta röstklängen och de två lägsta vokalfärgen. Det är toppens frekvensläge som kallas formantfrekvens, där den delton, sinuston som ingår i ett spektrum,⁵⁸ som ligger närmast en formantfrekvens blir starkare än de andra deltonerna.⁵⁹ Formantfrekvenserna är ungefär 17 % högre hos kvinnor än hos män, vilket beror på ansatsrörets medellängd, där män har större än kvinnor vilket i sin tur gör att män har mörkare klangfärg.⁶⁰

En kvinnas munhåla är 85 % av en mans, men svalget är bara 77 %. Detta medför att formanter som beror mer på svalget än på munhålan skiljer sig mer mellan könen än andra formanter, vilket i sin tur betyder att könsskillnaderna i språket varierar beroende på vokal.⁶¹

3.1.2 Per Lindblad om rösten

Per Lindblad, vars bok *Rösten* till stor del har legat till grund till ovanstående kapitel, menar att den huvudsakliga könsskillnaden i våra röster är att kvinnors röstläge är mycket högre än män, 200 Hz kontra 110 Hz. Lindblad påpekar att rösten är ett mycket könsutmärkande drag. Kvinnor med mycket låg röst och de män med mycket ljus röst får i regel mycket uppmärksamhet.⁶²

Vidare anser Lindblad att kvinnoröstens klang ofta är mjukare än mäns. Detta tror Lindblad kan bero på att kvinnor rör sina kroppar annorlunda än män, främst med ett mjukare rörelsemönster. Detta leder till att det finns en akustisk orsak till mjukheten i rösten.⁶³ Vidare påpekar Lindblad hur kvinnor har färre hörbara deltoner,⁶⁴ vilket gör att örat uppfattar kvinnors röstklang mjukare.⁶⁵ Lindblad anmärker även på att kvinnor har benägenhet för svagare intensitet och läckage, och män tenderar till att knarra.

Som nämns i kapitlet ovan föds pojkar och flickor med samma storlek på struphuvudet och dess röstläge skiljer sig inte anmärkningsvärt åt innan puberteten. Lindblad visar dock hur

---

⁵⁸ En sinuston är den ton som uppstår när vågformen på ljudet utgör en sinuskurva. Eftersom denna uppsats ej ämnar att förklara röstens anatomi är detta en förenklad förklaring på deltoner och sinustoner. Lindblads *Rösten* hänvisas till om det finns intresse att få en mer precis förklaring.

⁵⁹ Sundberg, *Röstlära: Fakta om rösten i tal och sång 3*, s. 280.

⁶⁰ Lindblad, *Rösten*, s. 166.

⁶¹ Lindblad, *Rösten*, s. 168.

⁶² Lindblad, *Rösten*, s. 166.

⁶³ Lindblad, *Rösten*, s. 168.

⁶⁴ Sundberg, *Röstlära: Fakta om rösten i tal och sång 3*, s. 279.

⁶⁵ Lindblad, *Rösten*, s. 168. Eftersom denna uppsats ej ämnar att förklara röstens anatomi exakt är detta en förenklad förklaring på deltoner. Lindblads *Rösten* hänvisas till om det finns intresse att få en mer precis förklaring.

barn redan från sju års ålder kan könsbestämmas utifrån röstläge och klangfärg. Detta, anser Lindblad, kan rimligtvis förklaras med *inlärda* röstdrag och har följaktligen ingenting att göra med den anatomiska utvecklingen.⁶⁶

Lindblad påpekar också att orsaken till att nära släktingar ofta har lika röster är lika genetiskt som betingat.⁶⁷ Slutligen poängterar Lindblad hur påverkingsbar vår röst är:

Av allt att döma grundar sig genomsnittliga könsskillnader i rösten inte bara på naturgivna anatomiska skillnader utan också på olika inlärda bruk. T ex kan de tidigare nämnda formantfrekvensskillnaderna mellan män och kvinnor inte fullt ut förklaras utifrån könsskillnaderna i ansatsrörets dimensioner, om dessa är korrekt beräknade. Man har därför antagit att de undersökta kvinnorna och männen artikulerar en del vokaler med lite olika form på ansatsröret. Detta tyder att de skulle tala med något olika ”dialekt”. Det finns skäl att tro att sådant är vanligt. Även andra fall av sådan inlärdd könsskillnad i talet har påträffats. T ex förfaller det osystematiskt lyssnande att döma som om olika språk och varianter av språk kan ha olika stor könskontrast i fråga om röstläge. Amerikansk engelska tycks t ex ibland ha påfallande högt kvinnligt och lågt manligt röstläge.⁶⁸

3.1.3 Johan Sundberg om rösten

Johan Sundberg påpekar precis som Lindblad att svalget är mycket kortare hos kvinnor än hos män, men differensen i munhålan är mindre. Detta tycker Sundberg, i enlighet med Lindblad, att det inte kan förklaras med fysiologiska termer:

Om man nu räknar ut vilka formantfrekvensskillnader som skulle bli följden av dessa skillnader i ansatsrördimensioner, stämmer det hela inte riktigt enligt Nordström (1977). Varför det stämmer förstår men inte helt enkelt. Det är möjligt att det finns könsdialekter, ”sexolekter”, så att män och kvinnor artikulerar vokaler olika. Skälet till de här skillnaderna kan ligga gömt i de i stort okända processer vi använder för att känna igen vokaler. Av det här tvingas vi till den slutsatsen att vi inte till fullo förstår skälet till att formantfrekvenserna skiljer sig som de gör mellan kvinnor, män och barn.⁶⁹

Sundberg påpekar emellertid hur mycket dessa skillnader i formantfrekvenserna gör för hörselintrycket. Han anser att fonationsfrekvensskillnaderna påverkar könsbestämmandet mer på en röst än formantfrekvenserna.⁷⁰ Fonation är produktionen av tonade röstljud, ”grundtonen”.

Sundberg har gjort en studie på två tenorer och två altar, där de fick sjunga samma visa i samma tonart, något högt läge för tenorerna och något lågt för altarna. Han kom fram till att

---

⁶⁶ Lindblad, *Rösten*, s. 171.

⁶⁷ Lindblad, *Rösten*, s. 173.

⁶⁸ Lindblad, *Rösten*, s. 169.

⁶⁹ Sundberg, *Röstlära: Fakta om rösten i tal och sång 3*, s. 133

⁷⁰ Sundberg, *Röstlära: Fakta om rösten i tal och sång 3*, s. 135.

de delvis har samma fonationsfrekvensomfång samt inga klara skillnader i de tre lägsta formantfrekvenserna⁷¹. Men "[...] varifrån kommer då de olikheter i röstklang som ändå skiljer dem åt?" frågar Sundberg sig.⁷²

Svaret på Sundbergs fråga är mycket omfattande. En förenklad förklaring, vid sidan av "sexolekterna", är emellertid att det är skillnad i kvinnors och mäns röstkälla,⁷³ deras källspektrum,⁷⁴ den fjärde formantfrekvensen, de högre deltonerna⁷⁵, vår hörsselförmåga på under 100 till över 2500 Hz, olika klangdimensioner, samt formantfrekvensernas styrka och avstånd.⁷⁶ Allt detta ger en slutsats av att tenorerna har en "strävhet"⁷⁷ som inte altarna har. Detta beror främst på avståndet mellan de tredje och fjärde formanterna, vilket förstärks av tenorernas starka källspektrum, vilket betyder att de får starkare övertoner.⁷⁸ Om en mer specifik förklaring efterfrågas hänvisas läsaren till Johan Sundbergs *Röstlära: Fakta om rösten i tal och sång 3* (Malmö 2007).

3.1.4 Maria Södersten om rösten

Logopeden Maria Söderstens akademiska avhandling för doktorsexamen i medicinsk vetenskap vid Karolinska institutet handlade om stämläpparnas stängning under fonation, och där främst skillnaden mellan hur kvinnor och män gör det. Resultatet främjade förståelsen för skillnaden mellan kvinnor och mäns röstfunktion.⁷⁹ Södersten kom fram till att 94 % av de yngre kvinnorna och 76 % av de äldre kvinnorna inte stängde hela stämbanden, kontra 37 % av männen som inte stängde hela stämbanden, vilket alltså betyder att 63 % gjorde det.⁸⁰ Hon visade även resultat på hur kvinnors röster var betydligt mer läckande än mäns.⁸¹

Vidare pratar Södersten om hur vissa typer av röstproblem drabbar kvinnor och andra typer av röstproblem män, kvinnor utgjorde emellertid 66 % av patienterna med röstproblem, och

---

⁷¹ Sundberg, *Röstlära: Fakta om rösten i tal och sång 3*, s. 136.

⁷² Sundberg, *Röstlära: Fakta om rösten i tal och sång 3*, s. 136.

⁷³ Sundberg, *Röstlära: Fakta om rösten i tal och sång 3*, s. 137. Röstkällan är det ljud som uppstår av det pulserande luftflödet genom stämbandspringan när stämbanden vibrerar.

⁷⁴ Sundberg, *Röstlära: Fakta om rösten i tal och sång 3*, s. 92.

⁷⁵ Sundberg, *Röstlära: Fakta om rösten i tal och sång 3* s. 137.

⁷⁶ Sundberg, *Röstlära: Fakta om rösten i tal och sång 3*, s. 139.

⁷⁷ Sundbergs eget valda begrepp.

⁷⁸ Sundberg, *Röstlära: Fakta om rösten i tal och sång 3*, s. 139.

⁷⁹ Karolinska institutet, om Maria Södersten, <www.ki.se>, besökt 2012-05-07.

⁸⁰ Södersten, *Vocal fold closure during phonation: Physiological, Perceptual, and Acoustic Studies*, s. Abstract, samt s. 21.

⁸¹ Södersten, *Vocal fold closure during phonation: Physiological, Perceptual, and Acoustic Studies*, s. Abstract, samt s. 28.

männen 34 %, när studien genomfördes.⁸² Södersten tror att anledningen till denna skillnad beror på att kvinnor måste anstränga sina röster mer än män för att bli hörda, hon påpekar emellertid också att karaktäristiska mans- och kvinnoröster inte bara påverkas av de fysiologiska olikheterna, utan även genom kulturella könsstereotyper.⁸³

3.2 Genus

Kön är något du föds med biologiskt, genus är en kulturell och social konstruktion.⁸⁴ Detta betyder att vi anpassar vårt beteende efter förväntningar från samhället,⁸⁵ där exempelvis kvinnan ska vara graciös och mannen muskulös.⁸⁶ Alla kvinnor är inte graciösa, och alla män är inte muskulösa, vi uppmuntras dock redan från födseln att uppföra oss på ett specifikt sätt med avseende på vår könstillhörighet. De som inte lever upp till dessa förväntningar, om en kvinna till exempel tycker illa om små barn eller en man målar sina naglar, bemöts de ofta med negativa⁸⁷ reaktioner från omgivningen.⁸⁸ Hur påverkas då dessa förväntningar vår sångutövning? Innan svaret på den frågan ges blir det emellertid en snabbgenomgång av genus.

Då lät Herren Gud en tung sömn falla på mannen, och när han hade somnat, tog han ut ett av hans revben och fyllde dess plats med kött. Och Herren Gud byggde en kvinna av revbenet som han tagit av mannen och förde henne fram till mannen. Då sade mannen: Ja, denna är nu ben av mina ben och kött är av mitt kött. Hon ska heta maninna, ty av man är hon tagen.⁸⁹

Religion har i årtusenden präglat vår syn på manligt och kvinnligt,⁹⁰ där kvinnan är underordnad mannen. Syftet med denna uppsats är inte att klargöra hela jämställdhetens historia, men det bör understrykas att kvinnan *alltid* har varit förtryckt på olika sätt under historiens gång och är det än idag, både genom religion och samhällsstrukturer.⁹¹ Precis som Rut påpekar i kapitel 2.10 så påverkar vår historia oss, föreställningen om vad som har varit

---

⁸² Vilket var 1994.

⁸³ Södersten, *Vocal fold closure during phonation: Physiological, Perceptual, and Acoustic Studies*, s. 27.

⁸⁴ Fagerström & Nilson, *Genus, medier och masskultur*, s. 7.

⁸⁵ Fagerström & Nilson, *Genus, medier och masskultur*, s. 7.

⁸⁶ Jag bör emellertid påpeka att de stereotyper jag har valt att utgå från är de västerländska, och där främst de svenska sådana. En person uppväxt i en annan kultur med andra erfarenheter kan ha en annan uppfattning om vad typiskt manligt och kvinnligt är.

⁸⁷ Även positiva, men likväl en reaktion.

⁸⁸ Fagerström, & Nilson, *Genus, medier och masskultur*, s. 8.

⁸⁹ Bibeln, första mosebok 2:15, 1917 års översättning. Hirdman, Yvonne. *Genus – om det stabila föränderliga former (Malmö 2001)* s. 19.

⁹⁰ Fagerström & Nilson, *Genus, medier och masskultur*, s. 9.

⁹¹ Fagerström & Nilson, *Genus, medier och masskultur*, s. 9.

och vad som är kvinnligt och manligt, vilket kommer behandlas närmre i kapitel 5. Förtrycket, eller underordnandet, har som bekant tagit olika uttryck beroende på vilken tidsepok, kultur, plats och samhällsskikt som varit för handen.

Det kan tyckas att vi i Sverige idag har kommit långt i utvecklingen mot ett mer jämlikt samhälle, men vi fostras fortfarande in i socialt konstruerade könsroller,⁹² och håller fast vid dessa genom det så kallade genuskontraktet.

3.2.1 Genuskontraktet

Det är tydligt att flera av informanterna ansåg att tjejerna intar en annan roll inom sång än vad killarna gör. Detta kan ha ett starkt samband med det så kallade *genuskontraktet*. Yvonne Hirdman, professor i historia med genusinriktad forskning, myntade 1988 detta begrepp. Det är den ordning som ger struktur åt hur män och kvinnor förhåller sig till varandra i samhället. Det bygger på två principer; den isärhållande principen och den normerande principen. Den isärhållande principen handlar om dikotomi, att dela upp egenskaper manligt och kvinnligt och sedan värdera det positivt eller negativt.⁹³ Enligt denna princip är vi olika, män är inte kvinnor och kvinnor är inte män.⁹⁴ Den normerande principen betyder att mannen är norm, ”standardmänniskan”, vilket betyder att kvinnan blir den avvikande, den sämre människan.⁹⁵ Genuskontraktet hjälper att synliggöra det hierarkiska samhället som både kvinnor och män upprätthåller. Mannen drar emellertid fördelar av det ojämställda samhället, vilket betyder att genuskontraktet har ingåtts under olika förutsättningar.⁹⁶

Genuskontraktet har förändrats över tid, men innebär fortfarande de strukturer som vi måste anpassa oss efter med avseende på vår könstillhörighet. Vi skriver under kontraktet varje gång vi accepterar, eller inte ifrågasätter, könsmaktsordningen och föreställningen om hur varje kvinna och man ”bör” vara.⁹⁷

---

⁹² Fagerström & Nilson, *Genus, medier och masskultur*, s. 7.

⁹³ Där mannens egenskap ofta värderas positivt, till exempel stark, och kvinnans negativ, till exempel svag.

⁹⁴ Fagerström & Nilson, *Genus, medier och masskultur*, s. 9.

⁹⁵ Fagerström & Nilson, *Genus, medier och masskultur*, s. 9.

⁹⁶ Fagerström & Nilson, *Genus, medier och masskultur*, s. 9.

⁹⁷ Fagerström & Nilson, *Genus, medier och masskultur*, s. 9.

3.2.2 Könsskillnader i självförtroende samt hur killar tar mer plats än tjejer

Flera av informanterna påstod att tjejerna inte ville eller vågade ta lika mycket plats som killarna. Lisa berättade exempelvis om hur tjejerna tyckte det var svårt att stå bredbent och stadigt under deras övningar.

Tjejer har, i alla åldersgrupper, generellt sett ett sämre självförtroende än killar.⁹⁸ Skolverket har även i flertalet undersökningar visat hur mycket mer plats killar tar i klassrummet än tjejer.⁹⁹ Skolverket belyser hur killar är framfusiga, talar högre, ställer fler frågor och dominerar mer än tjejerna, och hur detta uppmuntras av läraren då hen inte ger lika mycket uppmärksamhet åt tjejerna.¹⁰⁰ Läraren lär sig till exempel killarnas namn mycket fortare än tjejernas samt låter killarna styra diskussioner, trots att det är en tjej som antagit den centrala positionen i klassrummet. Undervisningen anpassas således mer efter killarnas intresse och behov än tjejernas, och Skolverket har sett tendenser till att killar *individualiseras* och tjejer *kollektiviseras*.¹⁰¹

Svaret på frågan som ställs ovan, hur allt detta påverkar vår sångutövning, ges i kapitel 5 – *Sammanfattande diskussion*.

---

⁹⁸ Julie Ann McMullin, & John Cairney, *Self-esteem and the interaction of age, class, and gender*. <www.esse.ualg.pt/gerontologia/Journal>, besökt 2012-05-09, s. 86.

⁹⁹ Skolverket, *Att lära för livet*, <www.skolverket.se>, besökt 2012-05-09, s. 26.

¹⁰⁰ Skolverket, *Att lära för livet*, <www.skolverket.se>, besökt 2012-05-09, s. 26.

¹⁰¹ Skolverket, *Att lära för livet*, <www.skolverket.se>, besökt 2012-05-09, s. 26.

4. Analys av några erfarenhetsbaserade kunskaper

Alla mina informanter hade fler kvinnliga elever än manliga, även om Rut hade en övervägande del kvinnliga elever och Per bara något fler tjejer. Det finns inget register i Sverige över exakt hur många det är som sjunger, än mindre hur många tjejer respektive killar det är.¹⁰² Sveriges körförbund har emellertid uppskattat att det är ca 600 000 svenskar som sjunger i kör,¹⁰³ och naturligtvis finns det även svenskar som inte sjunger i kör men som sjunger solo. Det finns alltså inte något definitivt svar på hur många som sjunger i kör, och inte heller hur många sångare som är tjejer respektive killar. Det är emellertid den beprövade erfarenheten, det vill säga mina informanters erfarenheter, som premieras i denna uppsats. Eftersom de alla har fler kvinnliga sångare än manliga, och detta stämmer även överens med mina egna erfarenheter, utgår jag ifrån att det finns fler kvinnliga sångare än manliga. Sång kan alltså sägas vara en kvinnodominerad kultur.¹⁰⁴

4.1 Hur sångidoler påverkar oss

Mikael upplevde i början av sitt yrkesliv som sångpedagog, i slutet av 80-talet, hur alla tjejer ville vara sopraner. Några år senare, 1990, ville alla tjejer helt plötsligt vara altar. Mikael tror att detta berodde på att sångidolerna gick från att vara sopraner till att vara altar, vilket påverkade sångtjejernas referenser till vad som var snyggt och vad de bör sjunga. Han påpekar också att för ungefär åtta år sedan, 2004, vände det igen – alla tjejer ville helt plötsligt vara sopraner igen. Idolerna hade ännu en gång växlat och nu var merparten av tjejerna sopraner. I dagsläget börjar det bli jämnt fördelat mellan sopraner och altar i Mikael's musikklasser, det kan då vara intressant att analysera om musikbranschen verkligen har erbjudit större antal altar respektive sopraner under årens lopp.

Jag har valt att tittat på Sveriges radios trackslista samt diggilista för att analysera Mikael's påstående. Trackslistan är radiokanalen P3:s egen hitlista, där radiolyssnarna får rösta på aktuella hitlåtar.¹⁰⁵ P3 är en ungdomsinriktad radiokanal och därför anser jag att denna lista är

---

¹⁰² Efter att jag kontaktat Sveriges körförbund, körinstitutionen på Uppsala Universitetet, körsam, kulturrådet, myndigheten för kulturanalys, statistiska centralbyrån, sifo, Sveriges Kyrkosångsförbund samt kyrkokansliets forskningsavdelning och när ingen av dem vet drar jag slutsatsen om att sådana uppgifter inte existerar.

¹⁰³ Det bör dock påpekas att även denna uppgift inte är exakt. 600 000 baseras på Kulturrådets kulturvanorstatistik. Organiserade körsångare är ungefär 114 000 medlemmar, resten grundar de på statistik som kulturrådet redovisat, vilket har legat på runt 6 % av Sveriges befolkning under en längre följd av år.

¹⁰⁴ Det bör dock påpekas att detta inte har något statistiskt belägg, mina fyra informanter kan inte ge några absoluta svar. Det stämmer emellertid med normen, detta indikerar den men bevisar det inte.

¹⁰⁵ Sverigesradio, om trackslistan, <www.sveigesradio.se>, besökt 2012-05-08.

den mest relevanta för denna översiktliga undersökning. Tracks har ett samlat listarkiv som sträcker sig från 1985 till 2010.¹⁰⁶ Programmet har samlade årslistor med årets topp 100, melodier topp 100, soloartister topp 20, kvinnliga soloartister topp 20, manliga soloartister topp 20, svenska artister topp 20, producenter topp 20 samt även nationaliteter och artistkategorier. Jag har valt att titta på kvinnliga soloartister topp 20 åren 1987 – 1990 och 2004. Jag har lyssnat på de låtar som dessa kvinnor har legat i topp med, och sedan avgjort om de sjunger högt eller lågt, sopran eller alt. Eftersom de flesta av dessa kvinnor är mycket duktiga sångerskor har de hela spektrumet från alt till sopran i en och samma röst, så jag har tittat på hur de har valt att framföra den aktuella sången. Sjunger hon med bröstklang och i en låg tonart, eller är det huvudklang samt wailar hon mycket högt? Det bör emellertid påpekas att denna analys ej är vetenskapligt grundad och inte heller är gjord på tillräckligt många topphits, bara de 20 högsta. Ännu en aspekt som bör has i åtanke är att dessa kvinnor, vilka varit högst listade på tracks, inte nödvändigtvis varit Mikael's elever's idoler. Icke desto mindre är detta en indikation på huruvida Mikael's tanke om hur idolerna valde att sjunga påverkade hans elever i deras sångutövning. Det bör även påpekas att sång inom populärkulturen och körsång är två olika uttryck i sång, och följande avsnitt behandlar sång inom populärmusikkulturen, vilken är mer fri och behöver inte vara notbunden. Körsång är däremot notbunden och det finns mycket litet utrymme för personliga tolkningar, då detta mycket troligt skulle försämra samklangens stämmorna emellan.

År 1987 hade 13 av 20 kvinnliga soloartister valt att sjunga sina topphits i en hög tonart, 1988 var det 15 av 20 kvinnor som sjöng med huvudklang samt wailade extremt högt. Ett exempel på hög wailing är Whitney Houstons "Where do broken hearts go" som låg på trackslistan i 100 veckor 1988.¹⁰⁷ År 1989 var det 9 av 20 kvinnliga soloartister som sjöng sina topphits med sitt höga register, och 1990 var det 7 av 20 som sjöng högt samt wailade.

Detta passar in i Mikael's bild av att från att alla ville vara sopraner till att alla ville vara altar runt 1990. Det låga antal "sopraner" 1989, och 1990 ännu färre påvisar detta. Det kan möjligtvis ta runt ett år för idolernas sångval att märkas i Mikael's sångklasser.

År 2004, vilket var året då alla tjejer i Mikael's musikklasser ville vara sopraner igen, hade 13 av 20 trackslistans kvinnliga soloartister valt att porträttera sina låtar i sina höga register. Även detta stämmer överens med Mikael's tes om hur idolernas sångutövning påverkade hans elever's sångutövning.

---

¹⁰⁶ Då tracks slutade sända.

¹⁰⁷ Sverigesradio, trackslistans årslista för kvinnliga artister 1988, <www.sverigesradio.se>, besökt 2012-05-03.

Trackslistan lades ner 2010, men dess uppföljare är digglistan. Den grundar sig dock inte på röster utan är en sammanställning av Sveriges mest nedladdade låtar.¹⁰⁸ De har emellertid inte ställt samman några topp 20-listor såsom tracklistan, men de har sammanställt vilka som är de mest populäraste låtarna år för år. Jag har valt att titta på 2011 års topp 60-lista och tagit ut de 20 högst rankade kvinnliga artisterna. Förvånansvärt nog är det 11 av 20 kvinnor som har valt att sjunga i en hög tonart, vilket är det mest jämnt fördelade tal hittills i denna analys.¹⁰⁹ Även detta stämmer överens med Mikael's tes om hur det i dagsläget börjar jämna ut sig med antalet altar och sopraner i hans klass.

Eftersom genus, kvinnors och mäns olika roller i samhället, befästs på alla plan är givetvis även populärmusiken en stor arena för denna utbredning. Detta påverkar, som indikeras ovan, inte minst unga tjejer och hur de väljer att sjunga.

Även Rut påpekar, som nämns i kapitel 2.6 *Tryggheten i rösten*, hur tjejer har en tendens att härma sina idoler mer än killar. Detta tror Rut att tjejerna drar nytta av eftersom de då blir mer sångvana än killarna. Tjejerna har prövat att härma både tonhöjd och klang, vilket ger tjejerna en sångvana som killarna saknar då de inte har härmat sina idoler. Varje svensk kommer i kontakt med ungefär sex timmar media om dagen,¹¹⁰ det är därför nästintill omöjligt att inte bli påverkad av medierna och dess ideal av idoler.

4.2 Tonens utbredning i rummet samt benresonansen

Som Mikael berättar i kapitel 2.5 *Skillnaden mellan att undervisa killar respektive tjejer*, tycker han att den stora skillnaden i att just undervisa killar och tjejer är att tjejer hör sig själva sämre än killar. Mikael säger att det handlar om ren fysik där tonens utbredning i rummet samt benresonansen står i centrum. Detta verifieras i Sundberg och Lindblads böcker *Röstlära: Fakta om rösten i tal och sång* och *Rösten*, jag väljer dock här att bara referera till Sundberg för enkelhetens skull.

Sundberg visar hur låga frekvenser strålar ut i alla riktningar, men ju högre frekvensen blir desto mer koncentrerad går tonen rakt fram. De låga frekvenserna har långa kurvor som kan anpassa sig till hinder och lätt komma runt dem, och de höga frekvenserna har korta vågor som inte kan böja sig lika bra.¹¹¹ Eftersom örat är bakom vår mun betyder detta att killar

---

¹⁰⁸ Sverigesradio, om digglistan, <www.sverigesradio.se>, besökt 2012-05-03.

¹⁰⁹ Bortsatt från 1989, vilket var ett "mellanår" där Mikael's elever gick från altar till sopraner.

¹¹⁰ Fagerström & Nilson, *Genus, medier och masskultur*, s. 25.

¹¹¹ Sundberg, *Röstlära: Fakta om rösten i tal och sång 3*, s. 204.

faktiskt hör sig själva bättre än tjejer, eftersom killars grundtonsfrekvens i snitt är 110 Hz och tjejers 200 Hz,¹¹² vilket betyder att den är lägre än tjejernas.

Benresonansen som Mikael talar om väljer Sundberg att kalla för benledning, men de innebär samma sak. Det betyder att ljudet i ansatsröret fortplantar sig i benstrukturerna i huvudet där hörselnäcken sitter, vilket i sin tur innebär att vi inte bara hör vår egen röst luftburet utan även via benresonansen/benledningen.¹¹³ Benresonansen fungerar bäst på låga frekvenser,¹¹⁴ vilket även det verifierar Mikaelns uppfattning om att tjejer hör sig själva sämre än killar. Precis som Mikael säger håller sig gärna tjejer till sin bröstrost eftersom det är där de hör sig själva bättre, vilket innebär att de har mer kontroll och känner sig tryggast i det registret.

---

¹¹² Lindblad, *Rösten*, s. 54.

¹¹³ Sundberg, *Röstlära: Fakta om rösten i tal och sång 3*, s. 205.

¹¹⁴ Sundberg, *Röstlära: Fakta om rösten i tal och sång 3*, s. 205.

5. Sammanfattande diskussion

Denna uppsats har behandlat hur socialt konstruerade könsroller påverkar vår sångutövning. Den redogör för den forskningsbaserade aspekten genom Lindblad, Sundberg och Södersten, samt den erfarenhetsbaserade aspekten genom Rut, Mikael, Lisa och Per. I detta avsnitt presenteras en sammanfattande diskussion där jag framför de slutsatser som kan dras utifrån det material som har presenterats i kapitel 2-4. Avsnittet avslutas med en kort reflektion och en redogörelse för mina förhoppningar om den framtida utvecklingen på detta område.

5.1 Socialt konstruerade könsrollers inverkan på sången

Idealet för hur killar och tjejer ska sjunga är enligt mina informanter att killar ska sjunga hårt, starkt, ösigt, tufft, kraftfullt, fräckt, fult, brutalt, rått, bröligt och mörkt, med mycket muskler och pondus. Tjejer ska däremot sjunga sprött, fint, känsligt, mjukt, kvittrande, sött, vackert och ljust, de ska alltid vara mycket duktiga och aldrig gå utanför boxen samt inte låta för mycket.¹¹⁵ Det är min hypotes, precis som Per poängterar, att sång är en del av varje persons identitet. Som nämns i kapitel 3 har kvinnan i årtusenden varit underordnad mannen och i dagens samhälle fostras vi fortfarande in i könsroller.¹¹⁶ Dessa socialt konstruerade könsroller tar sig i uttryck i vår sång på flertalet sätt, men kanske ett av de mest påfallande är de adverb som nämns ovan. Vi ”ska” vara bullriga basar och kvittrande sopraner. Sången reflekterar vår identitet och killar och tjejer anpassar sin person efter samhällets förväntningar på hur de ska vara.

Utifrån mina informanternas erfarenheter är det fler tjejer än killar som sjunger. Detta kan möjligtvis resultera i att körplatser fylls av duktiga kvinnliga sångare och något mindre duktiga manliga sångare. Detta får belägg av mina informanternas erfarenheter genom bland annat Lisas berättelse om hur hon fick jobba mycket med tenorerna och basarna när hon kom till en ny kör för att få dem till samma nivå som sopranerna och altarna. Det stöds även av Mikaelns berättelse om hur hans blandkör fick högre standard då de av en slump blev till en damkör.

Detta påvisar även mina informanternas erfarenheter om hur killar måste göra ett aktivt val för att börja sjunga. Lisa påpekade hur det kanske inte uppfattas som lika coolt för killar att sjunga och Mikael upplyste om killars motstånd för sång, hur de blir tillsagda att det är

---

¹¹⁵ Adverb som mina informanter har använt sig av genom intervjuerna för att förklara de förväntade kill- och tjejrösterna.

¹¹⁶ Fagerström & Nilson, *Genus, medier och masskultur*, s. 7.

”tjejigt”. Mikael påpekar emellertid även att vissa killar börjar sjunga för ”coolhetsfaktorn”, att de vill uppnå rockstjärnestatus, en inställning som han inte har sett bland tjejerna.

Både Rut och Mikael belyser dock en osäkerhet i rösten, vilken killar som tror att de inte kan sjunga har. De tror båda två att det har att göra med målbrottet. Osäkerheten blir större i och med att tjejerna är mer sångvana och därför sjunger bättre. Det kan tänkas att de killar som tycker att de kan sjunga verkligen tror på sig själva, och de killar som inte tror att de kan sjunga helt saknar självförtroende för sin röst. Enligt Mikael väljer då de killar som inte tror att de kan sjunga att vara tysta. Tjejer däremot behöver oftast inte göra samma aktiva val för att börja och sedan fortsätta att sjunga, vilket leder till en sångvana som gör dem säkrare än de osäkra, tysta killarna.

En intressant synpunkt är dock att både vana och ovana sångtjejer ofta har dålig självsäkerhet för sin röst, och även dåligt självförtroende överlag. Detta anser jag är i allra högsta grad en påverkan från socialt konstruerade könsroller, vilket i sin tur påverkar klangen. Som Mikael berättar får de killar som väljer att sjunga ofta mycket mer uppmärksamhet och blir mer positivt behandlade än sina kvinnliga kollegor, eftersom de är få och därför mycket eftertraktade.¹¹⁷ Det kan tänkas att detta resulterar i att sångkillars självförtroende, som i många fall redan *är* bra, blir *ännu* bättre, samtidigt som tjejernas självförtroende inom sång förblir något sämre. En kille tenderar alltså att få mer visad uppskattning och beröm trots att han inte presterar lika högt som sin kvinnliga kollega. Sammanfattningsvis kan detta vara en anledning till att sångkillar har bättre självförtroende, vilket därmed har betydelse för sångens klang, till exempel att killar ”brölar” mer som både Rut och Lisa uttrycker det, eller helt enkelt tar mer plats enligt Lisa. Lisa påpekar även hur hon ofta får jobba mer fysiskt med killarna, att de exempelvis inte ska vara låga på tonen, och mer psykiskt med tjejerna, att de exempelvis ska våga ta plats i klangen och inte vara rädda för att de låter för mycket.

Det är anmärkningsvärt att tjejer sjunger mer, och även bättre, men att de trots det inte tar lika stor plats som killarna i sång. Lisa beskriver till exempel hur hon ibland dirigerar en kör med myndiga män och kvittrande småflickor, samt Lisas ”rumpövning” där hon försöker bredda tjejernas röster. Detta kan vi se prov på även i skolväsendet där Skolverket har presenterat åtskilliga rapporter om hur killar dominerar utrymmet i klassrummet, vilket även, som synes, förekommer i körsammanhang. Även detta är en följd av samhällets normer och genus, hur varje person ska uppföra sig på grund av sitt kön, där tjejer ska ta mindre plats än killarna.

---

¹¹⁷ Speciellt i en kör.

Per tycker att självförtroende är centralt inom sång, något som kan kopplas samman med både Lisas sinnesstämning och Mikael och Ruts självbild. Som nämns i kapitel 3.2.2 har tjejer i alla åldersgrupper generellt sett sämre självförtroende än killar.¹¹⁸ Med detta i åtanke resulterar det i att, som nämns ovan, att tjejer bland annat tar mindre plats än killarna i en kör. I solosång kan detta te sig som Per och Mikael påpekar – hur svårt det är att få en person att lära sig ett nytt sångsätt och hur detta i synnerhet är svårt för tjejer. Enligt Mikael måste han ge mer kärlek åt tjejerna för att de ska förstå att de inte låter så fult som de tror att de gör. Det bör emellertid påpekas att detta även har med tonens utbredning i rummet och benresonansen att göra, och inte endast med socialt konstruerade könsroller.

Det kan även vara intressant att se till Mikaelns blandkör, vilket nämns ovan, som presterade bättre när de av en slump blev till en damkör. Det kan tänkas att tjejerna i kören överlag var mer sångvana än killarna, men även att de efter att killarna hade slutat vågade ta mer utrymme och ta nästa steg i sin egen utveckling. Självklart påverkar detta deras sångutövning, men även killarnas sångutövning som kanske i och med avhoppet från kören även slutade helt att sjunga. Det bör dock påpekas att detta endast är spekulationer.

Att idoler och förebilder påverkar vår sångutövning, precis som Rut och Mikael påpekar, har vi sett prov på i min analys av trackslistan och diggilistan. I och med detta styrks även Ruts tes om att tjejer är mer sångvana för att de härmar sina idoler mer. Allt detta stämmer även överens om hur tjejer sjunger mer och hur mycket de påverkas av ideal, alltså socialt konstruerade könsroller.

Lisa hävdar att hon alltid kommer att höra skillnad på om det är en kille eller tjej som sjunger 165 hertz, en erfarenhet som hon delar med många andra. Anledningen till detta ligger emellertid i ett röstbeteende som inte ens Lindblad, Sundberg eller Södersten kan förklara, det ligger i ”inlärda röstdrag”¹¹⁹, ”sexolekter”¹²⁰, och ”cultural and gender stereotypes”.¹²¹ Sundbergs studie på två altar och två tenorer och deras olikheter i röstklang bör emellertid påpekas, som behandlas i kapitel 3.1.3 - *Johan Sundberg om rösten*. Sundberg förklarar deras olika klang med en rad olika teorier som härstammar ur det fysiologiska, men han påpekar emellertid även hur ”sexolekter” gör att män och kvinnor artikulerar vokaler olika.¹²²

---

¹¹⁸ McMullin, & Cairney, *Self-esteem and the interaction of age, class and gender*, s.86.

¹¹⁹ Lindblad, *Rösten*, s. 171.

¹²⁰ Sundberg, *Röstlära: Fakta om rösten i tal och sång 3*, s. 133.

¹²¹ Södersten, *Vocal fold closure during phonation: Physiological, Perceptual, and Acoustic Studies*, s. 27.

¹²² Sundberg, *Röstlära: Fakta om rösten i tal och sång 3*, s. 133.

5.2 Min förhoppning

Min förhoppning är att denna uppsats har visat hur socialt konstruerade könsroller påverkar vår sångutövning. Med mina informanternas erfarenheter anser jag att denna studie har visat på detta, just på det sätt som Lindblad, Sundberg eller Södersten ponerar. Det som emellertid bör ha i åtanke är att de fysiologiska skillnaderna mellan kvinnor och män inte går att bortse från, då exempelvis Rut, Mikael och Per alla tycker det är svårt att undervisa det andra könet på grund av att hen just är det andra könet med annat register och annan kropp. Jag anser dock att det går att utläsa av ovanstående fallstudie att socialt konstruerade könsroller spelar roll, speciellt då Per understryker att sång är en del av vår identitet och hur alla mina informanter betonar hur sången påverkas av vårt självförtroende och vår självbild, vilka påverkas av genus. Precis som Rut påpekar bär varje människa på en historia som präglar vår röst, och socialt konstruerade könsroller påverkar i allra högsta grad vår historia, både sett till den enskilda individen och till samhället i stort.

5.3 Avslutande reflektion

Som kanske märks ovan anser jag att socialt konstruerade könsroller är något vi bör jobba emot. Det kan dock tänkas att genus skapar en differentierad klang som kan vara av intresse för både sångare, dirigent och publik. Detta argument anser jag dock vara relativt klen när det ställs mot vikten av ett mer jämställt samhälle och tjejjers och killars självförtroende i alla forum, vilket i denna uppsats främst är sången. En person med gott självförtroende som inte låter sig påverkas av sitt kön sjunger troligtvis bättre än den osäkra tjejen som sjunger rätt men tyst, eller den mycket självsäkra killen som sjunger fel men högt. Jag är medveten om att detta är en generalisering och att det inte *alltid* behöver vara så, men det finns en indikation på att detta är fallet, vilket stöds av mina informanter och den beprövade erfarenheten.

Sverige har kommit långt i utvecklingen mot ett jämlikt samhälle, men vi fostras fortfarande in i socialt konstruerade könsroller,¹²³ och håller fast vid dessa genom genuskontraktet. Jag anser att för att distansera oss från detta behövs det utbildning på alla plan i samhället, och uppmärksamheten bör även riktas mot de ”små” områdena, såsom hur socialt konstruerade könsrollen påverkar vår sångutövning. Jag förstår att exempelvis jämställda löner har högre prioritering för att uppnå ett jämställt samhälle, men likväl bör konsekvenserna av genus analyseras, breddas och bejaktas. Något som kan vara av intresse

---

¹²³ Fagerström, & Nilson, *Genus, medier och masskultur*, s. 7.

för en vidare uppsats är *varför* sång har en sådan kvinnodominerad kultur. Även detta bör förändras för att uppnå ett jämställt samhälle. Jag måste emellertid påpeka att jag inte har för avsikt att samhället ska bli exakt jämnt fördelat i alla sektioner på alla plan mellan kvinnor och män. Det är dock min förhoppning att vi någon gång i framtiden slipper distinktionen *mellan* kvinnor och män, och vi istället ser oss som människor där genus inte påverkar oss i hur vi beter oss; i vårt yrkesval, i vår självkänsla, hur vi rör oss, hur vi sjunger eller annat val av fritidssysselsättning, för att nämna några av alla områden där genus i högst grad påverkar oss. Kanske kan vi någon gång i framtiden avlägsna oss ifrån socialt konstruerade könsroller och på det sättet inte låta det påverka vår sångutövning. Kanske kan vi därmed uppnå, som Rut något skämtsamt påpekade, en henklang.

Litteraturlista

Fagerström, Linda & Nilson, Maria. *Genus, medier och masskultur*. Gleerups (Malmö 2008).

Hirdman, Yvonne. *Genus – om det stabila föränderliga former*. Liber (Malmö 2001).

Kajser, Lars & Öhlander, Magnus. *Etnologiskt fältarbete*. Studentlitteratur (Lund 2011).

Lindblad, Per. *Rösten*. Studentlitteratur (Lund 1992).

Sadolin, Cathrine. *Komplett sångteknik*. CVI Publications ApS (Stockholm 2006).

Sundberg, Johan. *Röstlära: Fakta om rösten i tal och sång 3*. Proprius (Malmö 2007).

Södersten, Maria. *Vocal fold closure during phonation: Physiological, Perceptual, and Acoustic Studies*. Karolinska institutet (Stockholm 1994).

Zangger Borch, Daniel. *Sång inom populärmusikgenrer*. Institutionen för musik och medier, Luleå tekniska universitet, Diss. Luleå: Univ. (Piteå 2008).

Källmaterial

Karolinska institutet, om Maria Södersten (besökt 2012-05-07)

<<http://ki.se/ki/jsp/polopoly.jsp?d=30897&a=87354&l=sv>>

McMullin, Julie Ann, & Cairney, John. *Self-esteem and the interaction of age, class, and gender* (besökt 2012-05-09).

<<http://www.esse.ualg.pt/gerontologia/Journal%20of%20Aging%20Studies/McMullin%20y%20Cairney%202004.pdf>>

Nationalencyklopedin, om rösten (besökt 2012-05-05).

<<http://www.ne.se.ezproxy.its.uu.se/lang/r%C3%B6st/298198>>

Skolverket, att lära för livet (besökt 2012-05-09).

<http://www.skolverket.se/2.3894/publicerat/2.5006?_xurl_=http%3A%2F%2Fwww4.skolverket.se%3A8080%2Fwtpub%2Fws%2Fskolbok%2Fwpubext%2Ftrycksak%2FRecord%3Fk%3D1367>

Sverigesradio, diggilistan (besökt 2012-05-03)

<<http://sverigesradio.se/sida/topplista.aspx?programid=2697>>

Sverigesradio, om trackslistan (besökt 2012-05-08)

<<http://sverigesradio.se/sida/default.aspx?programid=2696>>

Sverigesradio, trackslistans årslista för kvinnliga artister 1988 (besökt 2012-05-03)

<<http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=2696&artikel=4481050>>

Bilaga 1.1

De frågor jag har haft som riktlinjer i mina intervjuer är följande;

1. Berätta om dig själv! Hur har ditt yrkesliv som sångpedagog sett ut?
2. Hur mycket solo respektive körundervisning har du haft?
3. Hur många av dina elever är killar respektive tjejer?
4. Berätta hur du lägger upp din sångundervisning.
5. Kan du beskriva vad du tycker är skillnaden i att undervisa killar respektive tjejer?
  - Har du några specifika övningar om din elev är kille eller tjej?
6. Hur mycket brukar du jobba med tryggheten och säkerheten i rösten med dina elever?
  - Upplever du att det är någon skillnad i detta ”trygghetsjobb” om din elev är kille eller tjej?
7. Vad tror du skillnaden finns i att killar och tjejer sjunger olika?
8. Berätta om hur du tror könsroller påverkar vår sångutövning.
9. Vad tror du påverkar vår sångutövning om du bortser från det anatomiska? (Kön, förebilder, socialtstatus, självuppfattning, inställning, hormoner, jobb, sinnesstämning).
10. Vad uppfattar du som den **största** påverkan på vår sångutövning förutom det anatomiska?
11. Hur upplever du att *idealet* för hur killar respektive tjejer ska sjunga är?
  - Upplever du att det kan vara skadligt för rösten?
12. Är det något mer du vill tillägga?